

Ге Орій

ТЕРПКИЙ СМАК РАЮ

РОМАН

2017

Ге Орій

Терпкий смак раю

Півтора десятка чоловіків подалися до багатого та ситого Ізраїлю. Кожен, звичайно, мряв заробиити грошей, яких на батьківщині, чесно працюючи, ніколи не отримає.

Та не просто здійснити цю звичайну мрію у невідомому, чужому і не завжди дружньому краї.

Саме про це і про випробування, нестерпною південною спекою, на міць та витривалість, розповідається в романі "Терпкий смак раю".

Редактор О. Драндар

Коректор В. Петриченко

КРИЗА ДАВИТЬ

Дев'яності роки. О, що то були за роки! Лопнув, як мильна бульбашка Радянський Союз. Нерушимий і незламний, як співалося в пісні. Нарешті ми — українці, зробили спробу вийти з-під крила "старшого брата" — тобто Росії і заходилися будувати незалежну державу.

Та, фіг нам!... Менеджери котрі керували будівництвом вільної України, всі як-один виплодки Союзу — звикли до вказівок із Москви. Тепер же думати й діяти треба самостійно... Та куди там... Без вказівки ніяк! Поганой чи хорошої, потрібної для України чи ні, але вказівки. Що ж робити? Вказівки не буде бо відділилися. Почали метикувати..., а далі діяти — як щирі українці.

Щоб ви зрозуміли "як" — поясню: в Україні-неньці, споконвіків, життя відбувається за кількома приказками: перша — моя хата з краю; друга — своя сорочка ближче до тіла; третя — у сусіда горить, так то ж — у сусіда...

Мені, звичайному електромеханіку, або просто-му громадянину, потуги президента, парламенту, та ще якихось керівників держави, були б близькі й цікаві якби настало нормально-ситне життя. Та ми згадували про них "злим, і не тихим" словом, лише в окремі, "болючі" хвилини. І хвилин тих, з кожним роком існування вільної України, ставало все більше й більше.

— Блін! Коли вже вони нажрутуться?! — обурю-

вався сусіда, розмахуючи газетою. — Знову кілька заводів прихватизували. Розберуть падлюки і продадуть, а грошки в офшори.

— А ти думав, нам з тобою дадуть? — запитав я не чекаючи відповіді.

Я був цілком з ним згоден, бо перед очима маячів приклад — завод металокераміки повз який я їздив на роботу. Біля нього ще донедавна туди сюди снували автомобілі, по весело зблискуючим на сонці рейкам гуркотіли вантажні потяги. Купа народу простувала щоденно на роботу та з роботи. Нині ж там пуста. Напіврозвалені приміщення цехів з широко роззявленими порожніми отворами на місті великих донедавна зашкленених вікон. Майже розібрана огорожа... Розтягували завод всі — кому не ліньки. Безумовно, спочатку прихватизатори розбарахолили. Потім їхні щітки підключилися, а далі навколишній люд: кому, що треба. Навіть, якимось, я прихопив відтіля кілька дощок — щось май-стрував у гаражі.

Отак і живемо. Майже з'їли і зносили вироблене ще при Союзі. Нового, свого, нічого не виробляємо. Заводи й фабрики стоять — розбарахолені. Роботи немає. Гроші знецінилися. Замість рубля — купони. Сусіда сміється (щоправда — гірко) — "Сьогодні за пів-мільйона купив коробку цигарок. Не знаю, паляти чи кинути...".

Сидів одного разу я, над тарілкою пісного борщу, та й важко задумався. Залишалось лише одне — податися на заробітки. Тимпаче, що в Україні моїх однодумців тисячі й тисячі. Подумають — подумають, а потім, склавши сякі-такі речі на "кравчучку"

— двоколісного візка, назва якого — все, що корисного залишилося від президента Кравчука, їдуть за кордон.

Порадився я, з дорослими дочкою й сином, навіть із (не моєю вже дружиною) — бо розведені, і, метнувся по фірмах з працевлаштування за кордоном. Їх, у другій половині дев'яностих, розвелось немов бліх у бездомної собаки. Звідсіля й починається моя історія з чималим продовженням.

Маючи за плечима сорок шість років, за українськими мірками я солідний, навіть підстаркуватий чоловік(надто коротке життя настало в дев'яности). Виходячи з цього, підійти до справи повинен повагом, обдумано. Для початку, я заходився розпитувати, що там і як у "бувалих", котрі спробували зарубіжжя. Одним з них був напарник з настільного тенісу — тридцятилітній Борис. До речі, теніс — моє давнє захоплення, яке, окрім розтягнутих сухожиль, що начами частенько нагадують про себе, навіть згодилося в майбутньому... Та про це — по-ходу.

Отже, Борис "методом тика", вирахував у Києві одну єврейську фірму і з її допомогою відвідав Ізраїль. Чому лише відвідав? Бо після тижня праці мулярем, будучи добряче п'яним, набив фізіономію хазяїну, за що його негайно депортували на батьківщину (без права десять років з'являтися в Ізраїлі). До того ж, Борису довелося відшкодовувати затрати організаторів на поїздку. Нарахували йому, не мало, не багато — півтори тисячі доларів. Будучи по-натурі

"різким хлопцем", він спробував не погодитися з тим рішенням, адже перед поїздкою, чоловік заплатив їм триста п'ятдесят зелених... Цього, включаючи квитка на літака в обидва боки, повинно було вистачити на все-про-все. Та фірмачі думали по-іншому.

Результатом перемовин стало двотижневе лікування упертого в лікарні та довготривалі синці на тілі. Я, по простоті душевній запитав Бориса, чому не заявив у міліцію? Після його красномовного погляду зрозумів, що задав дурне запитання. Це "дев'яності", в міліцію даремне звертатися — все куплене.

Борис, як умів, з матюком і примовками, прояснив картину, яка чекає на мене у відносинах з фірмачами. Взявши до уваги його синці, я все одно вирішив не метатися, а звернутися до знайомих йому євреїв. Ствердило мене в цьому рішенні й те, що багато з фірм гроші брали, але людей не відправляли. Пожалітися ж, нікому. Нещасні претенденти, знову були змушені трясти рідних та влазити в кабальні позики, щоб таки поїхати на заробітки, адже борг збільшився.

Був у мене ще один приклад: товариш на роботі — Андрій. Добрий, повновидий чоловік середніх років. Його, одна з хитрих фірм, відправила в Європу, а саме — в Австрію. Він, виклав фірмачам аж чотириста долярів. Хоча, на мою думку, Австрія ближче ніж Ізраїль. (Напевне в них такі розцінки).

Тож, доправили Андрія до Австрії і по-тому кінець! Прокинувся він з кількома товаришами наступного ранку, а супроводжуючого з фірми немає. Вони туди, вони сюди — зник, мов крізь землю про-

валився. Добре хоч документи залишилися та віза. Проте віза, виявилася туристична — всього на два тижні. Значить: через два тижні вони нелегали, а в Австрії з цим суворо(про це він пізніше дізнався в австрійські поліції). Як заробітчани там митарилися: хто місяць, хто й більше, страшно було слухати. Адже, намагалися відшукати роботу. Перед ними стояла найголовніша перепона — мова, якої вони ні гу-гу. Як відомо — мова найперший спосіб прижитися в чужому краї. Само-собою, тих неборак виловили і відправили до дому.

Результат поїздки стояв переді мною — худючий, змордований, постарілий на десяток років. До речі, фірми, що їх відправляла, мов і не бувало. Після того, Андрій твердо вирішив — краще страждатиме на Україні, все ж, навкруги все своє — рідне. Мене варант Андрія зовсім не влаштовував і я почав діяти, як задумав.

В офісі фірми, що розміщався, чомусь, в приміщенні готелю(може так дешевше), мене прийняли як рідного. Після заповнення та підписання паперів, запропонували приготувати, вже мені відомих, триста п'ятдесят зелених і чекати виклику.

Не минуло й тижня — мене викликали. Ще щось підписував, потім віддав доляри. Сказали підготувати речі й чекати. Мені це навіть сподобалося. Все конкретно, солідно і головне — з повною гарантією(за словами фірмачів). Рідним сподобалося також, — коли розповідав.

Заходився я збиратися в далеку дорогу. Тому, що

там спекотно: склав до великого туристичного речового мішка чисті шкарпетки, двійко тенісок, якісь легкі речі. Все це(на мою думку), може згодитися в невідомому краї. До речей, додав інструменти радіомайстра(у цьому я розуміюся) — може доведеться комусь, електроніку, чи ще щось, поремонтувати (люблю бути потрібним, або стати принагоді). Приготувався. І почав чекати.

Проминув тиждень, другий... Третій!!

До речі, більше місяця збігло, як я звільнився з роботи. Гроші від заробітньої плати закінчувалися, тому останній тиждень, існував на голодній пайці. Добре, що діти виручали. Та сидіти на їхній шиї — нікуди не годилося, адже їм теж не легко.

Не дочекавшись виклику, подався до офісу... А офісу немає!! — Мать-його-пере-так! Їхній телефон також не відповідає. Все! Приїхали. Дружина, яка вже не моя, хоча проживаємо в одній квартирі, блискаючи ехидним поглядом, підколює:

— Так швидко приїхав із заробітків?... Може, долярами поділишся...

Врізав-би їй разок, та не можна — посадить, бо вже чужа людина. Але щось робити треба... Згадав принагідно ще про одного напарника з тенісу. Той, якось проговорився, що працює в СБУ. Треба напевне підключати, інакше — гаплик. Звідки я дістану грошей, щоб відати борг?...

Напарник послухав про мої потуги, і глибокодумно мовив:

— Да-а-а. Важка, це нині річ. Такі фірми з'являються і зникають в день з-десяток. Доведеться добряче попотіти.

— Але за труди, я нічим не зможу віддячити, — швидко сказав я, відчувши натяк. — Хіба-що..., Програти кілька партій у теніс...

— От стерво!... Розумію, що з голого візьмеш!... — він усміхнувся. — Та з паршивої вівці, хоч вовни шмат. Дивись-но мені, — за партії не забудь...

— Не забуду, не забуду, — відповів я з полегшенням і надією. Взагалі-то він був непоганим чоловіком, тільки слабеньким тенісистом.

На моє щастя і можливість перевести дух від пошуків — фірма об'явилася! Там пояснили: непередбачені обставини змусили змінити офіс, але про мене! вони ніколи не забували. Від тих слів, у душі, з'явилася дивна полегкість і надія на майбутнє...

Минув ще тиждень. Нарешті мене, та ще з десяток незнайомців, зібрали в недобудованому будинку, на окраїні Києва. Моторний Семен — господарев "шістка", пояснив: — "До відправки, доведеться жити тут. Місце для сну, їжа — все буде, але не так. Оці стіни, — обвів рукою навкруги, — треба заштукатурити. Ще, покласти плитку в туалеті й ванній кімнаті, а також, провести електрику. Матеріали та інструмент буде".

От молодці євреї, уміють рахувати копійку — напевне подумав кожен з нас і заходився облаштовувати місце для відпочинку. "Ділові" організатори поїздки, зібрали до будинку саме потрібних людей. Тут були: (ми згодом познайомилися), штукатурки-пли-

точники, електрики та малярі — словом, повний набір для завершення будівництва.

Не буду довго розводити, як ми прожили той тиждень. Будинок таки добудували повністю. Довелося працювати з ранку до вечора (нам сказали — скоріш завершимо, скоріш поїдемо). Впевнений, що найманим робітникам, ті заплатили б чималі гроші за роботу... Проте, нас турбувало лише одне — поскоріш вирушити на заробітки.

І, якогось зимового ранку, ми — вирушили!

ДЕ ЩО ПРО СЕБЕ

З причини того, що я оповідач подальших подій, вважаю, що читач хоч щось про мене повинен знати.

По-перше: мене зовуть Петром Петровичем. Здивувалися? Я теж, коли трохи підріс і відчув деякі складнощі з цього приводу. Хоча оточуючі, вирішували ті складнощі досить мудро. Поки я був малим, нас з батьком звали Петро більший і Петро менший, або просто — малий. Хоча мене це зачіпало за живе (чому саме "малий"?! Який-же мужчина, навіть малий, погодиться щоб його прозивали "малим").

Коли я досить підріс і подорослішав, нас почали звати Петро-старший і Петро молодший. Ну, а після смерті старшого (царство небесне гріховоднику, який полюбляв чарку і не пропускав жодної спід-

ниці), мене почали звати Петром Петровичем, або просто Петровичем. Так зверталися колеги й підлеглі на роботі (бо поважали). Дружина ж, називала так, коли сердилася. "Ей, Петровичу, а не пішов би ти!..." І так далі.

До речі, довго я не міг допитатися в татка, чому він так мене назвав. Але якось під чаркою, він "розколовся". Йому, бачите, стало жаль, що разом з ним відійде у кращі світи, не лише ім'я, навіть пам'ять про нього. А так, ще якісь пів-сотні, а може й більше років, люди звертаючись до сина згадуватимуть і про батька. Ага, подумав тоді я. Питання, лише, як згадуватимуть про цього "мудрого" чоловіка, адже гріхи його, запросто можуть автоматом перекочувати до сина... Чи ж не так?

Та, як би там не було, окрім ім'я, нічого гіршого від батька мені не перепало, бо моїм вихованням (в основному) займалася мама. Це я так гадаю, бо те, що я розлучився з дружиною, напевне і є спадком якого-такого спілкування зі Старшим.

Про причини розлучення можна розповідати ще на пів-сторінки. Мені ж, о-го-го! скільки ще треба вам розповісти... Буду лаконічним: не зійшлися характерами! Але сина й дочку, а тепер ще й малих онук, я люблю понад усе. Саме тому, я серед заробітчачан. Адже ненька Україна, за більш ніж два дестки років мого чесного трудового стажу, не дала можливості заробити на житло для дітей.

Ото ж, щоб вони не никалися по чужих квартирах (як я, в молодості), вирішив батько й сорокашостирічний дідусь поїхати до Ізраїлю. До всього, треба нарешті вирішити квартирне питання з не мою

вже дружиною. Майже три роки розлучені, а тусуємося в одних стінах. Хто таке пережив, знає, що це значить.

О!... Мало не забув про ще один батьків спадок. Напевне, найважливіший для подальшої розповіді.

Бувало, у веселій компанії, як розпочне Старший про щось оповідати — жоден зі слухачів не зрушить з місця не дослухавши до кінця. Сміються, аж плачуть, та примовляють: "Ну, Петрович! Ну й Петрович!!... До сліз довів, негідник"!

Цей спадок, я успадкував без заперечень. Іноді, у дружній компанії, щось цікавеньке бува й, утну... І вірите — слухають. Ще й слухають із задоволенням. Надалі: що до правдивості сказаного мною — судити лише вам.

І ще, — зарані прошу вибачити, якщо десь попадуться на очі не зовсім літературні звороти чи вирази. Ми — університетів не закінчували (як сказав один відомий літературний персонаж).

ДО ВІДЛЬОТУ

Тепер, по-порядку.

Ізраїль-благословенна країна. Для кого? Певне що для євреїв. Запрошують їх для постійного проживання з усього світу і забезпечують. Для початку: житлом і так званою "корзиною", куди входять

гроші для облаштування того житла і, на вивчення мови — івриту, без чого на роботу в країні не візьмуть. До того додається ще купа усіляких добрих послуг — (це для майбутніх громадян країни).

Ми, на жаль чи на щастя, не громадяни. Ми — бригада з електриків і бригада чорноробів — очевидно для допомоги електрикам, бо професіонали чорну роботу не повинні робити. Не повинні. Але ж ми їхали до Ізраїлю, а там на цю справу дивляться дещо по іншому. Та про це згодом.

А зараз — ближче до розповіді, бо перед поїздкою ще залишалося здолати перепони, які для декого з бажаючих податися на заробітки, виявилися нездоланними.

Того пам'ятного зимового ранку, біля офісу фірми, зібралися ті, що добудовували будинок, та ще з десяток чоловіків середнього віку. Стиха розмовляючи про щось не важливе, ми купчилися в напруженому чеканні. Попереду була співбесіда з САМИМ ХАЗЯЇНОМ, який приїхав заради цього з Ізраїля!

Нарешті настала моя черга. Зайшов. Сісти не запросили. Стою, відчуваючи незвичну важкість в ногах, а ВІН, вальжно розвалився в кріслі навпроти. На вигляд, нічого страшного. Дебелий, випещений чолові'яга. Одягнений у звичайні штани й сорочку — одягу, яку можна придбати у будь-якому нашому магазині. Поряд перекладач. Хазяїн говорить не довго, більше перекладач — видно на-пам'ять зачтив все, що той може казати.

Само-собою, я скористався підказкою, яку підкинув хтось з гурту, під час чекання. На обов'язкове запитання хазяїна — чи умієш підключати стовпи, відповідати "так", а ще краще "безумовно, конешно!" — це йому чомусь подобається. Хоча, на ту мить, я не розумів — до чого тут якісь стовпи, та з упевненим виглядом, окрім відповідей на інші запитання, сказав те, що почув від порадників.

З подальшої розмови, я зрозумів, що вважаюся електриком-професіоналом. Адже все маю для того щоб заслужити ЦЕ почесне звання — закінчив у свій час технікум, а стажу праці за професією маю набагато більше десяти років, на яких вони, чомусь, зациклилися .

Взагалі, з цією поїздкою, принаймні в мене, склалися враження впірнання в яму, наповнену суцільною невідомістю. Але ж, перший крок зроблено — треба рухатися далі.

Із півтора десятка, тих котрі вважали себе електриками, ізральтянином, таким чином, було відібрано п'ятьох. Само собою я виявився серед них, інакше, як би я міг би розповідати цю історію. Таке не придумаєш, це треба пережити — пропустити через себе (як сказав знайомий письменник, доречі — теж колега з тенісу). Проте, як потім виявилось, "пропускати все через себе" було досить не легко, навіть — важко, та про це згодом.

З чорноробами було простіше: добрі фізичні якості, та щоб не старіші тридцяти п'яти, і чомусь, щоб

розумілися в будівельній справі,(чому, я потім зрозумів). З претендентів, котрі не потрапили в електрики більшість стали чорноробами.

Чорноробів набрали дев'ятеро, що складало — пітора на електрика. Куди прилаштували решту претендентів і їхньої подальшої долі — не знаю, брехати не буду. Напевне кудись прилаштували, адже вони також внесли по триста п'ятдесят долярів...

Мало не забув... У співбесіді добивалися зізнання, чи не алкоголік буває?(а хто ж, зізнається). Кілька алконавтів поміж чоноробів таки затесалося. Та про це попереду.

Нарешті чотирнадцять заробітчани з валізами, у супроводі кількох працівників фірми-наймача, хто бадьоро, а хто й не дуже — це стосувалося чорнороба Івана — сина одного з електриків; скупчилися на майданчику перед автобусом, що мав доправити нас до аеропорту Бориспіль.

— Падло, скотина, п'янь безпросвітна, — лаявся упів-голосу батько-електрик. У відповідь син, лише бубонів щось нерозбірливо (я був поряд, але не зрозумів). Напевне виправдовувався, а батько продовжував: — Ось повернуть прямо з Борисполя і триста п'ятдесят зелених, як у дупу вилетіли...

Проте їм пощастило — супроводжуючі були не зацікавлені у такому перебігу подій. Один з них, ткнув Івану жвачку і коротко наказав: — "Жуй!... І не дихай на людей"!

На шляху до аеропорту, продовжували знайомитися одне з одним, проте не активно. Всі були в чеканні невідомого майбутнього. До того ж, працівники фірми, чомусь, наказали не патякати зайвого

в аеропорту. Така втаємниченість, ще більше придалювала активність заробітчач. Безумовно, додалося ще й залишання на невизначений час, рідних і батьківщини. Адже там, нехай не завжди було легко, проте зрозуміло. А що їх чекає на невідомій, хоча й "Богом даній" ізраїльській землі?...

В аеропорту, ми поводитися немов розвідники в ворожому тилу. Мовчання і розуміючі погляди. Щоправда відзначився Іван, якого довго не могли дошукатися для проходу митного контролю.

— Не лайся, тату. Сушить бля. Так сушить, що сил не має. Хтів купити шось — хоч на ковток. А воно, бля, тільки французський коньяк! Та такий — дорогу-ущий...

Батько лише руками розводив. Якби інтелігентом був і не звиклий до вибриків сина, напевне б отримав сердечний припадок, а так, озираючись навколо, (та щоб лихі вуха не почули)стиха буркотів:

— Ось, зачекай — зараза... Приїдемо! Не буде тобі ні місця, ні часу жлуктити... Там робити треба...

Полоскотали нерви на митниці й мені. Спочатку митник прискіпувався, чому везу інструмент за кордон? Не дозволено — мовляв. Скільки я не допитувався — не сказав чому. Недозволено і все! Потім, начисто розібрав паяльника, якого, після тієї екзекуції, довелося викинути. Пізніше мені пояснив супроводжуючий — митники бояться вибухонебезпечних речей. На моє здивування — скільки ж того паяльника, сказав — якщо є пустоти, значить туди

можна щось закласти.

Та моя проблема у порівнянні з горем рудого молодика з підсобників, взагалі дрібниця. У нього — розібрили касетного плейєра. Отримав рудий після "огляду" митників лише купу електронного мотлоху. Довелося мало не плачучого молодого чоловіка заспокоювати. Поляпавши по плечу, я сказав, що плейєра до ладу приведу, але не тут, бо паяльника треба купляти, а без паяльника тут робити нічого — дроти обірвані.

Нарешті нас культурно заштовхали до "Боїнга". Ледь усі порозсідалися, за вікнами загуло, задирило і літак дрібно затрявся... Незабаром, під нами вже пробігала швидко віддаляючись злітна смуга та якісь маленькі будівлі...

— Бувай, Україно-ненька! — помахав широкою долонею в округле віконце Іван. — Похмелюся вже на святій землі... Чого штурхаєся! — спробував відсунутися від батькового лікотя, на відстань, яку дозволяли тісні сидіння.

ПРИЗЕМЛИЛИСЯ

Ізраїльський клімат ми відчули одразу від виходу з аеропорту. По дорозі до автобуса, що повинен доправити нас до місця, вже "на повну" упірнили в нього. За якийсь десяток метрів, з кожного текли рясні потічки. Причиною був ще й теплий одяг, адже

приїхали з холодів. Хоча на Україні зима-не-зима та наші куртки виявилися тут зовсім не до місця.

Що цікаво: сонця на світлосірому небі зовсім не видно, але давка спека одразу кожного ухопила в міцні лабета.

— Нічого собі..., — важко видихнув Іван. — Схоже на таке, було коло печі, на цегельному заводі. Я там і тижня не витерпів.

— А тут доведеться скільки треба..., — буркнув батько. — Пішкадрала по морю не дуже вийде, а на літака ще треба заробити.

Полегшало прибулим лише у автобусі з кондиціонером. Повсідавшись, заходилися витирати від зайвої вологи обличчя, шиї та під пахвами.

Я примостився біля вікна у глибині салону. Звідсіля видно майже усіх. Загальний настрій був не дуже піднесений, лише з боку передніх сидінь долинав бадьорий голос:

— Чого похнюпився! Звикнемо... Куди тільки нас — українців не порозкидало. По всіх світах прилаштуємося... І тут прилаштуємося, — термосив сусіда дебелий червонощокий чолов'яга. Я вже знав, що це були друзі-електрики з Білої Церкви. Здоровань на ім'я Григорій, ще у Борисполі встиг по-відомити про це. Хвалився, що вони з Володькою великі спеці у своїй справі — у їхньому місті просто "на розхват".

З життєвого досвіду я знав — такі самовпевнені горласті чоловіки, у критичних обставинах швидко

гублять свій запал. Не говіркий, худорлявий Володимир мені подобався більше. Та майбутнє покаже хто є хто...

За вікном пробігали невеличкі поля. Деякі виблискували плівкою.

— Це щоб волога не випаровувалася, — пояснив працівник фірми, який сидів неподалік. — Чорноземів таких, як на Україні, у нас немає, але Ізраїль на душу населення, на одному з перших місць у світі по зернових, меду та молоці. Все завдяки воді та умілому обробітку. У нас і ліси ростуть. — Усміхнувся: — там навіть гриби можна збирати, бо капельне зрошення робить дива. Вся наша країна оповита трубками з водою, інакше пустеля. — У словах чоловіка відчувалася гордість за земляків.

Автобус продовжував рух на південь. Незабаром, полів та насаджень за вікном поменшало. Куди сягало око, все було світло коричневим з червонястим відтінком. З ґрунту, де-інде, стирчали поодинокі безлисті стебла. На пам'яті зринуло десь почуте чи прочитане порівняння — "голі штурпаки".

— Це вже починається пустеля Негев, — подав голос говірливий сусіда.

— Ми житимемо у пустелі? — напевне мій голос прозвучав дещо злякано, бо сусіда усміхнувся.

— Ви житимете у прекрасному місті Бер-Шева. Там, на свої очі побачите, які дива робить вода.

Знову "дива". Аби нам від тих див не погіршало...

ТОГО Ж ВЕЧОРА

Час перевалив далеко за полудень. Починало сутеніти. Автобус зупинився біля довгої, без жодного вікна стіни, якраз навпроти великих свіжо-пофарбованих дверей. Один за одним, ми сторожко заходимо до чималого приміщення. Перше, що кидається в очі: майже весь простір в середині заповнений ліжками. У глибині, білими боками вилискують два холидильники, збоку, стіл з лавкою та кількома стільцями навколо. Далі, ще щось, але мене в першу чергу, цікавить відпочинок з дороги, тому не дуже придивляюся.

Втомлено осідаю на одне з ліжок. Проводжу рукою по простирадлу. На цьому ліжку, мені доведеться провести невідомо скільки ночей... Заробітчани, теж розміщуються де кому до-вподоби. За за час, що ми провели в дорозі, більш-менш познайомилися. Народ зібрався дорослий і розміщення не зробилося проблемою.

Я озираюся навкруги. Постіль у кожного світилася магазинною свіжістю. Майнула думка — це не подарунок. Скоріше всього в борг. Цікаво, як і коли, його почнуть стягувати? Постіль, тарілки, каструлі. Безумовно: за електрику та газ — он-де балон видніється. А вода... Я десь чув, що в Ізраїлі вода особливо дорога, бо її тут обмаль...

"Чого це я передчасно заморочуюся, — мене, аж зло на себе взяло. — Нехай йому біс! Зрозуміло, що тут "на дурняк не пройде"! Безперечно стягують — за ними не заіржавіє, адже євреї гроші раху-

вати вміють. Ну й, нехай стягують. З тисячі зелених і на мою долю щось залишиться". — Приструнивши себе, я пройшовся поглядом по присутніх.

Отже нас чотирнадцять, всі з України. Он де у півголосу гомонять про щось — електрик Яків з сином Іваном, вони, як і я, з Обухівщини. Електрики Григорій і Володимир з Білої Церкви. Поряд мене, старанно поправляє ліжку, підсобник Юрій, теж з Білої (цікава, втаємничена особа, між іншим). З другого боку, чоловік трохи за тридцять, з похмурим хворобливим обличчям і скупий на слова — електрик Максим з Дніпропетровська. Далі, лагідний, завжди усміхнений підсобник Василь з чернігівщини. Інші підсобники губляться на відстані. Крім наших, до кого очі вже звикли, у далекому кутку: сивий немов у молоці скупаний старий. Він був тут до нашої появи.

Понаводивши лад з речами, ми відчули, що просто так не заснемо — надто багато вражень для початку. Один за одним, поволі, почали підтягуватися до великого столу — зробленого з тирсоплити укладеної на два будівельні козли. Григорій, широким жестом, перший виклав на стіл пляшку "Пшеничної".

— То що, товариство, йоли-пали. Відзначимо початок перебування на благословенній землі.

Услід за ним, почали викладати, хто що мав. Незабаром стіл був уставлений пляшками, кусеннями сала, помідорами, яйцями, огірками. Василь з чернігівщини, щедро виклав чимале кільце домашньої ковбаси і товстелезний щмат кров'янки, від чого навкруг полинув звабливий дух. Чоловік скромно

пояснив — "Закололи кабанчика".

Після випитого третього пластикового стаканчика розмова пожвавішала. Особливо активізувався Григорій. Міцної статури, за метр вісімдесят зросту, крутив на всі боки круглою головою на товстій короткій шиї, скрізь встигав докинути слівце.

— Чого це ти йоли-пали все відмовчуєшся земляче, — звернувся до рудоволосого Юрія. — Повідай товариству, чого з п'ятого курсу університета здригнув аж до Ізраїлю. Не інакше — кримінал, а може не роздільонна любов?.. Товариству цікаво — еге ж?...

Юрій обвів того насторожено-жорстким поглядом, але відповів спокійно:

— Була причина. Та це не цікаво... Якщо хочете, можу де-що розповісти про місце де ми знаходимося. Виявляється: ми живемо в старовинному місті Бер-Шева. Назва з іврити переводиться — сім колодязів. Скільки тисяч йому — не злічити. Не злічити й скільки місто захоплювали і руйнували завойовники. Проте воно знову і знову відбудовувалося, бо стоїть на важливому караванному шляху. Ізральтянин, який з нами їхав, казав: майже нічого, що б свідчило за довгу історію міста, ми не побачимо. Хіба-що, залишки фортечного муру, та якісь артефакти в міському музеї. Виходить, що тепер це історичне місто — молоде місто. І ви побачите ще це, і не раз. Тут повсюди новобудови, як доречі й промзона де ми знаходимося. А те, що Бер-Шева розташована майже в самому центрі пустелі під назвою Негів, ви

вже зрозуміли з нестерпної спеки.

— Це точно! Жара тута немилосердна, — підтвердив Василь. Якщо так і далі буде... не знаю, чи й відпрацюю контракта.

— Отак, близько сорока п'яти буде все літо. Лише на зиму: це так тут називають сезон дощів, температура опуститься до двадцяти з плюсом, але кожного дня поливатиме немов з відра.

— Та не лякай народ — розумнику. Суля радив побільше холодної води з собою брати і все буде ляля, а з дощем, йоли-пали, якось розберемося.

— Відчуваю, тут швидко жирок спаде, — подав голос Іван — огрядний син Якова. — Давайте, ще по одній! Щоб ми вижили у цій пустелі, і, трохи грошенят до дому привезли!

— Пригальмуй! — Яків притримав його руку з пластиковим стаканчиком.

— Тату, душа міру знає, — непевним язиком відказав той і вихилив напій до широко роззявленого рота.

Яків скрушно похитав головою і повернувся до мене.

— Думав, заберу сюди, відверну від горілки. Та бачу, нічого з того не вийде.

— Може завантажать так, що буде не до того, — спробував заспокоїти я.

— Свиня болото знайде, — встряв у розмову похмурий дніпропетровець Максим. — Знаю на сто відсотків, бо сам недавно зав'язав. Тільки щось кар-

динальне може відбити оте кляте бажання. У мене — печінка. Лікарі сказали — ще трохи побухаю і, на кладовище...

За столом сиділи недовго. Спека та втома з дороги, зробили свою справу. Незабаром, лише могутнє хропіння Григорія і когось з другого краю порушувало тишу. У проміжках чулося заспокійливе шурхотіння двох великих вентиляторів під стелею, що намагалися розгінати розпечене повітря.

ПРИСТУПАЄМО ДО ПРАЦІ

— Підіймайтесь робітнички! Пора до роботи! — пролунав бадьорий голос працівника фірми Сулі, який у Києві звався Олександром.

Мружачись від яскравого освітлення двох потужних електроламп, що хижо звисають на довгих дротах зі стелі: хтось незадоволено буркочучи, хто мовчки, сповзаємо з ліжок і шикуюмося у чергу до туалету і умивальника.

— Щоб ви знали! В Ізраїлі робочий день починається о сьомій і само-собою, закінчується також раніше! — не стишуючи звука продовжував наш мучитель. Зараз п'ята година. Встигнете одягтися і переїсти, хто, що має. Та не забудьте за воду. Дві-три пляшки обов'язково — якщо хочете вижити... У суботу, тобто завтра, вихідний — по-місцевому шабат.

Зможете пройтися на базар і по магазинах. Дід Матвій вам все покаже і розповість. Еге ж діду!?

— Еге ж, — відказав старий глипнувши в наш бік.

Я був упевнений, у кожного, як і в мене, в голові юрмилося безліч запитань, але народ дорослий, життя навчило стримувати емоції. Збиралися, перекидались незначними репліками біля плити, холодильника та раковини. Потім попрямували за Олександром до управління — двоповерхового будинку, що притулився одним боком до складу в якому нас поселили.

У великій залі на нас чекали. Спочатку хазяїн через перекладача привітався і повідомив, що ми прибули сюди, щоб проводити освітлення у місті та на шляхах країни. Саме цим займається його фірма. (Мені одразу згадалася співбесіда у Києві — он, до чого була мова про стовпи!) Перекладач тим-часом продовжував. Виявляється — чим більше стовпів зі світильниками буде встановлено та ввімкнено — тим більше ми привілеїв матимемо. Ми переглянулися і вирішили потім у Сулі-Олександра дізнатися, що воно за привілеї.

Після вступного слова хазяїна, нас підвели до довгої лави під стіною. На лаві, вишикувалися в ряд п'ять виблискуючих свіжою фарбою металевих інструментальних ящиків. Суля, тим часом, розіклав на столі папери.

— Це ваш інструмент — дітки. Поводьтеся з ним акуратно і бережіть, — сказав, повівши рукою в бік

ящиків. — Загублене, і поламане, буде компенсуватися з зарплатні. Зрозуміло!?

Не дочекавшись нашої реакції, вказав на папери.

— Розпишуйтесь, що зрозуміли і згодні.

— А хто не згоден, то що..., йоли-пали? Не успіли заробити і вже: "компесуватися", — перекривив Григорій.

— А хто не згоден..., — Суля зробив паузу, і багатозначно усміхнувшись, продовжив: — На того, хто не згоден, чекають у складі кайла та лопати, і... робота підсобником. Що це за робота — незабаром дізнаєтесь.

Почувши таке, ми без зайвих розмов порозписувалися і взяли по ящику. Потім, нас підвели до невеликого гурту, який купчився осторонь.

— Це ваші бригадири, на івриті значить — балабаї, — пояснив Суля. — Надалі, усі справи з керівництвом вирішувати тільки через них. У конторі жоден з вас не повинен з'являтися. Я, і балабаї — ваші тато й мама. Ги-ги-ги, — загіготів з свого каламбуру.

Пізніше я дізнався, що ті чоловіки були алімами — тобто прибулими до Ізраїлю на постійне прооживання з Союзу. Саме вони й повинні навчити нас монтажу електронної начинки в стовпи і керувати подальшою працею.

Нам з Максимом дістався бригадир на ім'я Михайло: худорлявий, з великими страдницькими очима та хворобливим виглядом на обличчі. Максим

злегка штурхнув мене в бока і прошепотів, показуючи поглядом на балабая:

— Тепер я знаю, з кого Ісусів на іконах малювали. Саме з отаких...

До речі — Михайло в Ізраїлі звався Мойшею, але у нас, чомусь язик не повертався так його іменувати (не повертався, і все). Між нами, надалі, виник безмовний договір і Мойша без супротиву відзивався на "Михайло". Це всіх задовольняло. У крайньому разі, конфліктів з цього приводу ніколи не виникало.

Після організаційної частини, слідом за своїм балабаєм, ми відправилися на роботу. У великому дворі, огороженому височенькою бетонованою стіною, Михайло підвів нас до вантажно-легкової "Тойоти" з чималим кузовом.

— Кладіть свої ящики, — показав нам у бік кузова. — І, ходімо...

Ми, мов череда за поводитирем, слідом за ним, потупотіли в бік складу. У кутку великого приміщення, перед нашими здивованими поглядами, повстала чимала купа кайлів і лопат.

— Беріть по лопаті та кайлу на кожного і до авто, — мовив чоловік рівним голосом.

— Не зрозумів! — не стримався Максим. — Для чого нам тоді видали інструмент? Ми ж, повинні стовпи монтувати, чи не так?!

Михайло усміхнувся, і доброзичливо пояснив:

— Для того щоб монтувати, їх ще поставити треба. Для цього: прокопати канали, щоб прокласти кабель та видовбати ями для стовпів. Саме довбанням

та копанням вам доведеться поки-що займатися. — Проте запитальний вираз не зникав з наших фізіономій. Балабай усміхнувся й додав: — Приїдемо до місця праці, все зрозумієте — краще один раз побачити чим десять почути. — Розмовляючи, він обвів нас, як мені здалося, співчутливим поглядом, немов кажучи: "Ой дістанеться вам, хлопці..." і всівся на місце водія. Ми, з недобрими передчуттями, закинувши кайла й лопати до кузова, мовчки сіли поряд.

— Чого ж тоді нам не дали підсобника? — не втихомирювався Максим.

— Таке рішення приймає лише хазяїн, — відказав Балабай, натякнувши тим, що тема закрыта.

За вікнами автомобіля пробігали будівлі з плоскими дахами, сквери з великими яскравими квітами, пальми та евкаліпти — все, що повинно мати місто, зведене посеред пустелі. Проте ми не дуже додивлялися до всього того бо з тривогою чекали на зустріч з працею.

Наше робоче місце виявилось на кам'янистому, у кілька метрів завширшки відрізьку, що відділяв багатопверхові новобудови від асфальтівки. Михайло показав де проходитиме канава та ями під стовпи і, почалося... Сказати, що працювати було важко, це нічого не сказати. Для нас, не звичних до кайла та твердого ґрунту це була каторга. Особливо важко було Максмові, який ще з вечора скаржився на болі від застарілого сколіозу. У перервах між гепанням його кайла об ґрунт, та шурхотіння лопати, до мене

долинав неголосний стогін.

Хвилини за десять ми почали пити воду. Проте, невидиме за сірим небом сонце миттю вичавлювало її з нас. До обідньої перерви пляшки були порожні, а канава продовжана, усього нічого. Ми вже не мали сил ворухнутися, не те, що довбати. Михайло, який весь час просидів у машині перебираючи папери, нарешті подав команду на обід.

— Так буває спочатку з усіма, — сказав, немов про щось звичне.

Після того, як ми проковтнули свої бутерброди, дістав з чималої сумки по пляшці води.

— Води треба брати більше. В середньому, за день треба випивати близько відра на людину. — Усміхнувшись на наші витріщені від здивування очі, додав: — волога при сорока п'яти градусах у мить випаровується, щоб зберегти сили, треба пити багато.

До четвертої дня ми боролися з кам'янистим ґрунтом, але завдання виконали: канава та дві ями для стовпів були готові. Проте ми рано раділи.

— Для першого разу вистачить, але надалі, треба копати у двічі більше, — підсумував результат нашої праці Михайло, і знову почав копирсатися у сумці. — Ось, крем. Змастіть мозолі, а ввечері потримайте руки у соляному розчині, потім знову змажте, і, працювати обов'язково в рукавицях.

Отак, на деякий час, у нас з'явився керівник і за сумісництвом батько. Щоправда молодший за мене на десяток років, та це нічого не значило — головне

людина "з розумінням наших проблем, та знанням місцевих умов". Якби ще працював поряд з нами — було б прекрасно, але балабаї, напевне, не повинні працювати фізично...

ВТЯГУЄМОСЯ

Коли ми з Максимом повернулися до нашого приміщення, навіть їсти не хотілося. Ніяк не могли насититися водою і одразу попадали в ліжка бо ледве тримался на ногах. Так зробили майже всі наші. Один лише дід Максим, щось мугикаючи під носа, порядкував біля плити.

— За тиждень - два, притретесь, — сказав проходячи повз Максима, ліжко якого стояло неподалік від плити.

— Якщо не здохну, — буркнув на те Максим.

— Не здохнеш. Ще жоден від цього не здох.

— От спасибі, заспокоїв, — доключився я до розмови.

Десь, днів за десять ми і справді трохи втяглися в роботу та почали звикати до спеки. Допоміг ще й мініатюрний японський екскаватор. Його надали бригаді на прохання балабая. Михайло колупав і вигортав екскаватором ґрунт, нам залишалося підчищати дрібноту, — це було набагато легше. До того ж, ми почали монтувати електронне начиння в стовпи. Одна справа махати кайлом чи лопатою, інша, крутити болти-гайки.

Перший місяць на "Святій землі", не дуже лагідний до заробітчанин, збігав досить швидко. Притиралися в черзі до плити, до туалету, до душу. Кожну вільну хвилину, використовували для відпочинку. Для мене та Якова це особливо було потрібним — очевидно, запас міцності з роками танув. Причиною втоми була навіть не праця, ми ж не білоручки, а спекотний клімат. Проте ми не здавалися, лише дужче затягували паски, бо надлишок жиру якщо й був — швидко зникав.

РАДІЙТЕ — ЗАРПЛАТНЯ

Нарешті настав день якого ми чекали місяць — зарплатня! День припав на суботу — єдиний вихідний у трудовому тижні. Назовні звично-немилосердна ізраїльська спека. У приміщенні, що правило нам за: спальню, кухню, їдальню, душову і туалет, спеку розганяють два підвісні та чималий переносний вентилятор. Щоправда, користі з них не надто багато. Та народ не ремствує — ми вже зрозуміли, це краще ніж нічого, бо установка кондиціонера нам не "загрожує" (задоволення не для нашого, поки-що порожнього гаманця).

У місто, на базар, заради такої події, не пішли. Повсідалися хто на своєму ліжку, хто біля великого круглого столу, що відділяв душову й туалет від

спальної частини кімнати. Чекали приходу хазяйських "шісток", котрі займалися облаштуванням нашого побуту — Сулі, якого щоб не напружуватися ми знову переіменували хто на Олександра, хто просто на Сашка, та Фіми.

Нарешті вони з'явилися.

Сашко, огрядний, чималого зросту, з обличчям бурякового кольору, по якому постійно котяться струмки поту. Він одразу опустився на зойкнувший від відчутної ваги стілець.

— Привіт дітки, — промовив, чи видихнув. Така у нього була манера вітатися до заробітчан, хоча деякі з "діток" у батьки годилися сорокарічному гевелю. — Радійте. Отримаєте заробіток. Дехто з вас може й не заробив того, та ми добрі і надіємося, що вони зрозуміють... Не гуляти сюди приїхали.

Після такого вступного слова, Сашко махнув правицею до Фіми — худорлявого, невизначеного віку чоловіка, який завжди намагався бути непомітним, але при потребі був тут як тут. От і зараз, той відділився від стіни і всівся поряд із Сашком, поставивши на стіл чималу господарську сумку.

Василь з Чернігова штовхнув у бока Івана.

— Добряче заробили грошеньт...

— Да-а-а, — простяг той, незрозуміло радіючи з цього чи констатуючи факт. Він, як завжди був небагатослівний.

Тим часом, Фіма шуркнувши замком, повагом дістав з сумки одну за другою дві великі каструлі.

— Оце щоб не казали, що не вистачає посуду, — прокоментував дії того Сашко. — Тепер, вранці щоб за хвилину всі були на дворі, біля машин. Балабаї скаржаться! — він гепнув кулаком по столу. — А скарги для вас обійдуться штрафом, бо розгільдяйства ми не потерпимо! А ти, як старший проконтролюєш, зрозумів?! — це вже до Григорія.

— Ого, розійшовся, — неголосно сказав Яків. — Пора нарешті гроші діставати, на базар не встигнемо, а ще тиждень прожити треба.

Я, як і всі, з ледве стримуваним нетерпінням, вдивляючись в бік сумки, неголосно відповів:

— Не хочеться накаркати, та недобре передчуття мене гнітить...

— Ото й не каркай. Тьху, тьху, — сплюнув через плече Яків.

А Фіма слідом за каструлями виклав на стіл невеличкого целофанового пакета і посунув до Сашка. Той, одночасно, вийняв з теки лист паперу. Тримуючи на витягнутих руках папір Суля-Сашко повільно обвів по-глядом прикишклих присутніх і нарешті запрошуюче махнув до Якова.

— Підходь батя, забирай зароблене...

...Яків, перерахувавши отримане, підвів очі на Сашка. В очах світилося запитання і здивування.

— Не зараз, — відтиснув його рукою від столу Сашко. — Роздам усім, тоді поясню.

Присутні один за одним, у німому мовчанні, поверталися з грошима на свої місця, але в атмосфері невпинно назрівав вибух. Нарешті останній, це був

Іван, затиснувши банкноти у здоровенному кулаці гепнув ним об стола.

— Не поняв!?!...

— Йди на місце я все поясню, — підвівся Сашко. Обличчя його ще більш збуряковіло і зробилося майже червоним.

Іван зростом і статурою не поступався Сашкові. Тому, не залишалось нічого іншого, як знову сісти.

— Ну й стій, якщо тобі так хочеться, тільки відсунься — не сопи мені у вухо. — Він намагався триматися незалежно, хоча у погляді зблиснула тривога.

— Так! Ви отримали небагато. Та за кілька місяців усе нормалізується. Розрахуетесь за дорогу, за зручності, які ми вам надаємо. Ви повинні зрозуміти, що усі ці постелі, посуд, плити, холодильники, а також світло та вода, вартують чималих грошей...

— Але ж нам обіцяли тисячу зелених. Ну, нехай вісімсот, а тут усього двісті! — перебив Василь. Та цього навіть купити жрачку на місяць не вистачить, не те, що додому відіслати...

— Ти почув мене! Це ненадовго! — вигукнув Сашко. — Бригада яка працювала до вас, майже півроку розраховувалася, а вам, потерпіти всього якихось три у крайньому разі чотири місяці. Це, якщо з заявками на роботу в хазяїна буде туго.

— Та за три-чотири місяці можна десять раз ноги простягти! — подав голос Яків.

— Не простягнете. Пиндиків та горілки не куплятимете — проживете. Он, дід Матвій навчить, як, за ще менші гроші можна прожити на нашій благодатні землі. Еге ж діду?

— А до чого тут я, — буркнув той. — Тут кожен сам за себе.

Я сидів на ліжку і в пам'яті несподівано зринули думки та сумніви, що з'явилися першого вечора в Ізраїлі: "От, Петре, ти й отримав відповіді на своє запитання, що-до стягування грошей за зручності. Але ж, які гіркі й болючі ці відповіді — чорти б їх забрали!"

... Після того як Сашко з Фімою залишили приміщення, заробітчани довго ще не могли прийти до тями. Грошей, що кожен прихопив з дому, майже не залишилося. Як прожити місяць за двісті доларів ніхто не уявляв. Поволі всі погляди зосередилися на Григорієві який непомітно прийняв на себе старшинство у невеликому колективі. Галасливий заводій веселих вечірок від тих поглядів почувався дещо не в своїй тарілці, та він виявився у такому ж стані, а тому треба було якось діяти. Григорій підвівся з ліжка і підсів до Матвія.

Той, як на свої шістдесят, був ще досить міцним. Худорлявий і рухливий, з круглою немов м'яч головою, яку завершував їжачок з густого сивого волосся. Будучи у настрої, він якось розповів, що в Ізраїлі вже майже рік і до свого Севастополя поки-що повертатися не збирається. Старий добре оволодів івритом і вільно спілкується з місцевими, а ще, від самого початку працює в одного бригадира — Шмуля.

Мені — до речі, подобався завжди усміхнений, привітний здоровань-Шмуль. Він був мароканцем,

батьки його прибули до Ізраїля ще в далеких сорокивих, тобто, Шмуль вважався місцевим, не алімом. Проте не конозився тим, як багато хто з місцевих. Коли б я, не попав до Володимира, до того ж володів івритом, з радістю попросився б до Шмуля.

Компанійський Василь з Чернігова, який знає усе про всіх, розповідав, що старий був військовим моряком у відставці і ніякого фаху на "гражданці" не мав.

Яку роботу виконував Матвій у Шмуля, залишалося для нас загадкою. Інтригувало ще й таке: коли б не поверталися заробітчани з роботи, дід уже був на місті. То він копирсався у своїх речах, то неподалік засмагав на сонці, то готував собі їжу. Тоді у приміщенні розпливався такий звабливий аромат м'ясного бульйону зі східними приправами, що змушував присутніх ковтати голодну слину. Заробітню оплату дід Матвій отримував окремо від інших. Кількість її також була таємницею.

Григорій по-дружньому поклав руку старому за плечі.

— Ну, то як — діду. Виручите колектив?

Той засовався на місті, щоб звільнитися з-під важкої руки і дивлячись у простір знервовано, навіть де-що істерично, вигукнув:

— А чого я! Я — Бог?! І взагалі: я живу собі тишенько, нікого не чіпаю, що ви до мене маєте?!

— Та нічого ми до вас не маємо, йоли-пали! — Григорій аж знітився від несподіваного вибрика ста-

рого. За тим, у його очах зблиснули злі вогники. — Я ж від колективу, по-людськи.

— До чого тут колектив? Кожен тут за-ради себе самого. Ти що для мене гроші отримуєш? Ні? То нічого до мене чіплятися!... Що за народ — спокійно жити не дають!

Матвій різко підвівся і майже бігцем вийшов з приміщення.

— Ну й жлобина! — прокоментував те, що відбулося, Василь.

— Я думаю, щоб його "розкрутити", треба діяти по іншому, — подав голос Яків.

— Та що там, по-іншому! — зло вигукнув хтось. — Темну йому зробити, одразу зізнається!

Я відчув, що чоловіків треба заспокоїти:

— Хлопці, не забувайте, що ми живемо в чужому краю. Мені розповідали, що поліція тут працює набагато краще ніж наша. Якщо комусь хочеться бути депортованим, то з цим тут швидко. Не будемо пороти горячку, і нормально сплануємо наші дії.

— Все! Планувати пізніше будемо, — поставив крапку Григорій. Побігли за продуктами бо скоро базар закінчиться.

НА БАЗАРІ

Ми проживали у так званій промзоні — у містечку заповненому різноманітними складами, заводи-

ками, майстернями та офісами. Практичні євреї, за для збереження екології, збудували його за пару кілометрів від Бер-Шеви. Для місцевих це було в самий раз бо кожен бізнесмен мав авто. Нам же, доводилося іти пішки розпеченою пустелею до базару та інших потрібних місць у Бер-Шеві. Це було досить-таки не комфортно бо маршрутки не передбачалося.

— Бля! Ну й пече, — витирав рясний піт Іван.

— Нічого — срака менша стане, — оглянувся на нього Григорій.

— В тебе надлишка теж вистачає, — огризнувся Іван.

— Додайте обертів, бо точно прохлопаємо базар, — вклинився хазяйновитий Яків, який швидко перебирав ногами попереду гурту. — Тиждень ліктя смоктати мені ніяк не хочеться.

— А кому ж хочеться, — погодився Іван, котрий, коли не пив, любляв смачненько попоїсти.

Обабіч тротуару, високоякісною автострадою бадьоро мчали в обидва боки автомобілі, яким не було ніякого діла до наших страждань.

Евкалиптовий гайок, через який саме йшли, прохолоди не приносив, бо мудрі південні дерева звичаїлися повертати листя боком до сонця щоб даремне не витратити вологу і тіні майже не утворювали.

— З іншого боку, непогано прийти під обід. Можна поживитися дармовщиною, — долучився до розмови Максим, який ішов майже останнім, ще й пришкандибував. Проблеми зі спиною не припинялися — майже щовечора просив мене натерти вонючою маззю.

— Ага, підпорченою дармовщиною, — устрив Василь. — Хіба який овоч чи фрукт при такому пеклі до обіду збереже товарний вид. Місцеві в курсі — люблять свіженьке.

Я після кількох відвідин базару також відмітив, що місцеві жителі з'являються на ньому вранці, а під обід тут шведяє лише наш брат — заробітчанин. Особливо чомусь багато азійців, як потім дізнався — вихідців з Філіпін. Для них, та й для нас, настає райська хвилина коли торговці починають виставляти до сміття ящики заповнені птицею, овочами та фруктами. Щоправда, поки ми мали гроші, то ігнорували дармовщину. Проте під кінець місяця вже бадьоро порпалися у ящиках і на купах, намагаючись випередити інших. Але торговці недаремне те викидали, бо навіть у холодильнику більше двох, трьох діб овочі й курятина не витримували — псувалися. Та вибирати: купляти, чи підбирати нам не доводилося — грошей катма.

На базарі все відбувалося, як завжди. Покупців майже не було. Іноді пробігали поодинокі місцеві. Натовпи заробітчанин, немов по команді, поспішали до чергового місця де виставлявся, чи викидався некондиційний товар.

І тут починалося:

— А ну вузькоокий посунься, дай нормальним людям поживитися, — відштовхував масивним плечем Григорій якогось азіата. Той кинувши нелагідний погляд знизу до гори, не чинячи опору, безмовно відступав і дріботів далі.

— Ти не правий, — заступився Василь. — Тут усього до біса, на всіх вистачить.

— Так за ними ж, йоли-пали, хрена встигнеш до того верткі, — заперечив Григорій. — Ставайте хлопці поряд, щоб вони не лізли. Тут начебто свіжіші.

В цю мить дебелий торговець сипонув з ящика прамісінько на ноги Григорія помідорами, що навіть втратили товарний вигляд.

— Ти чого це падло кидаєшся! — загорлав той.

У відповідь, вже кілька торговців на івриті почали горлати на нас: — "хамон..., хамон" та обкидати помідорами та огірками.

— Ви заважаєте їм працювати, — по ходу перевів нам якийсь алім.

— То що, треба обкидатися?! — обтрушуючи холоші від помідорних шкаралуп, злився Григорій.

— Русіто хомон, — горланили ті вже сміючися, задоволені витівкою. Вони, всіх вихідців з бувшого Союзу називали "русіто" і певне щоб уколоти дужче, додавали хомон, тобто свиня.

Григорій зціпивши кулаки рушив до крайнього:

— Я не кацап, я-українець! Це по-перше, а по-друге: дістали вже ви мене — козляри!

Я ухопив його за плече.

— Краще відступи. Вони скажуть, що ти перший на них напав і поліція повірить.

— Це вірно, не дуже любляють тут вашого брата, особливо тих що з Росії, — підтримав мене алім, і пояснив: — часто з п'яної голови ті влаштовують не аби-яку бузу, цілі погроми.

Ми вже знали про поліцію і тому пішли далі, тим

паче, базар був чималий, як не в одному то в іншому місті, можна було щось підібрати.

...До промзони поверталися не поспішаючи. Кожен тримав по великому целофановому пакету в обох руках. Проте гарного настрою від того не було. Ми знали: цього вистачить не на довго, але нічого кращого не могли придумати.

— От старій х...!, — обурювався, не стримуючись, Григорій. — Розжирається свіжиною, а ми, йолі-пали, повинні покидьки підбирати...

— Я ж казав, за нього треба серйозно взятися..., — докинув Юрій.

— Всі кажуть, а ніхто нічого не робить, — встряв Яків.

— Яюсь, я спробував прослідкувати, — втрутився я. — Та дід плуває сліди не гірше підпільників у війну. До того ж, вибирає час коли ми ще не прийшли з роботи, або вже полягали спати.

— Найзручніше, напевне буде мені, — загорівся Юрій. — Я можу в будь-яку мить, непомітно вискочити з управління... Головне, вловити момент коли він виходить. Тоді старий бармалей від мене вже не сховається...

— Зроби добре діло — синку, і ми тобі пам'ятника, при житні, поставимо та напишимо: рудому Юрку, який врятував народ від голодної смерті, — кисло усміхнувся Григорій. — Падлюку треба просто придавити, і все тут!

— Краще отруїти, — змовницьки підморгнув до

нього Василь. — Підкласти до каструлі з супом зіпсованих овочів або м'яса...

— Та йди ти в сраку, — буркнув той на жарт.

Обливаючись потом, ми нарешті додibaldi до промзони і завантаживши продукти до холодильників, зайнялися кожен своїми справами.

Діда Матвія не було і наша злість поволі згасла.

НЕ СУМУЙ

Робочий тиждень, що розпочався після шабату обіцяв бути насиченим. Вже на третій день, здається це був вівторок, бо робота в Ізраїлі починається з неділі, хлопці з матюками почали звільняти холодильники від зіпсованих продуктів. Як я вже згадував: все те, що підбиралося на базарі, витримувало лише два-три дні.

— Я наче знав, що сьогоднішній вечір піде в сраку і по дорозі прикупив оце, — промовив, ні до кого не звертаючись Іван, ставлячи зі стуком пляшку на стіл.

— Що вірно, то вірно: за останні два тижні, таки нічого позитивного у нашому житті не відбулося, — сказав інтелігент Юрій і теж поставив пляшку. — Негатив треба якось компенсувати. Добре що в Ізраїлі горілка дешева...

Присутні, мовчки погодилися з ними. Лише Яків,

скрушно похитав головою в бік сина:

— Тобі будь-яка причина, аби хильнути.

— Що зробиш, коли це наш життєвий принцип, запивати будь яку проблему горілкою, — вигортаючи на стіл помідори й огірки, які ще можна було їсти, вставив слово Максим.

Викладали все, що в кого залишилося, а залишилося не густо. Розмов за столом було не багато — кожен думав, як викрутитися зі скрутного старовища.

Дід Матвій сидів на ліжку у своєму кутку і з заклопотаним виглядом копірився в речах.

— От падло, бачить, йоли-пали, що пропадаємо, хоч би слово сказав, — Григорій глипнув у бік старого.

Я підморгнув Юрію:

— Ввімкни-но свій магнітофон, бо вже засумували за українсько-народною, може хоч трохи розвеселимося.

Після того як зазвучав магнітофон, що стояв на тумбочці між столом та ліжками, я неголосно повідомив хлопців, що у неділю, ввечері мені, нарешті вдалося прослідкувати за дідом і тепер ми будемо принаймні з м'ясом. Очі присутніх, чи то від горілки, чи від мого повідомлення — звеселіли.

— Не погано б ще з овочами й фруктами розібратися, — докинув Василь. Плювати тоді на базар, нехай ізральтоси самі жруть свої залишки.

— Розберемося, — запевнив я. — Он де, овочів у діда майже не залишилося, головне засікти коли він піде за ними.

Трохи звеселілі, від чарки, та від обнадійливих

новин, у слід за магнітофоном, ми неголосно завели:

Всюди буйно квітне черемшина,
Мов до шлюбу вбралася калина.
Вівчара в садочку, в тихому куточку,
Жде дівчина, жде-е.

ДОБРИЙ АРАБ

Четвер видався нелегким. Наша невелика бригада на чолі з алімом Михайлом займалася підготовчими роботами. Хоча ми за півтора місяці вже втяглися в роботу і майже звикли до спеки, та порпатися у кам'янистому ґрунті було, ой-як, нелегко. Під обід, за допомогою мініатюрного японського чуда техніки — екскаватора і звичних вже кайла, лома та лопати, було прокопано чималої довжини канаву та видовбано три ями. Залишалося дочекатися автомобіля з бетонованою сумішшю, щоб залити ями з вмонтованими гофрованими трубами та кріпленнями для алюмінієвих стовпів. Завтра буде звична для електриків праця — протяжка кабеля в труби та монтаж обладнання, що безперечно, набагато легше.

Бетоновіз прикотив під час обіду. Облишивши їжу, ми заходилися поправляти шланги в канаві. Зазвичай ми допомагаємо водієві заливати ями, підтримуючи масивного шланга по якому шурхотить бетонована суміш. Це вигідно нам і йому. Йому фі-

зичне полегшення, а ми заливаємо акуратно, щоб бетон, не приведи Господи, не потрапив до шлангу. Інакше, даремно ми пеклися день на сонці адже мимо шланга кабелі до стовпа не підведеш.

Такий процес відбувається кожного разу. Та сьогодні сталося не так, як гадалося. Нам, ще залишалося трохи поправити шланги у канаві, тому, попросили водія хвилину зачекати. Дебелий, чорнявий вусань, привітно усміхнувшись, погодився.

Ми майже завершили роботу зі шлангами, коли несподівано почули звук двигуна. Першим вискочив з канави Максим.

— Блядь! Ї-біт-його...! — загорлав відчайдушно, показуючи в бік автомобіля. Водій, тим часом, поспіхом закладав шланга на місце. Потім ускочив до кабіни. Потужний двигун загуркотів і автомобіль почав швидко віддалятися.

Балабай Михайло, який допомагав нам щоб не затримувати водія, не звертаючи уваги на свої хвороби, немов спрінтер помчав до ям ...

Наступної миті відтіля почулося несамовите "Вай, вай!! Горе мені, горе! Проклятий араб!!" Ми підбігли до нього і закликали: Акуратно виставлені у ямах гофровані труби, через які повинен підходити кабель до стовпа, зникли під товстелезним шаром бетону. При немилосердній спеці, за десяток хвилин, все це повино було перетворитися в суцільну брилу з пласкою, водянисто-вилискуючою вершиною. Майнула думка: "Зумів таки нашкодити ізраль-

тосам, здоровенний темнопикий вусань". Але ж, рикошетом дісталось і нам. Ще й добре дісталось. Тепер доведеться видобувати цю велетенську брилу з ями і знову прокладати шланги. Потім знову бетонувати, а значить замовляти бетон. А значить, дізнається хазяїн фірми. Це була катастрофа! Вона загрожувала для нас усіх чималим штрафом. (Хтось із бувалих розповідав: з них вираховували за таке пів-зарплатні). Виходило, що ми взагалі грошей не побачимо!

— Хапайте кайла, ломи і лопати! Звільняйте труби!! Вай! Вай! Хазяїн мене каструє!! — Михайло першим, забувши про свої хвороби, схопив лома і почав копирсатися в суміші, намагаючись відшукати і підняти гофри на поверхню. Я вхопив кайло й поспішив до другої ями. Там було теж саме. Максим згадуючи у матюках арабів, Бога й маму, погнав до третьої.

Ми таки вчасно зреагували. Хоча тоді з нас не десять, а сто потів зійшло, але ями і шланги були врятовані. Щоправда, довелося балабаю мотнутися за цементом, а нам робити бетоновану суміш, щоб поправити розколупане. З цим ми справилися не помічаючи втоми, задоволені, що викрутилися з препа-скудного становища.

Для нас з Максимом це був черговий приклад, начний приклад того, як араби "люблять" ізраїльтян. Вони використовують будь яку можливість щоб вчинити підлість народові, якого вважають загарбниками.

Потім, ми не раз стикалися з цим.

ДЕТЕКТИВИ

Наступного дня ми з Максимом повернулися з роботи трохи раніше, десь біля другої години (У балябая виявилися якісь нагальні справи в конторі). Хоча сьогодні ми займалися звичною для електриків справою — монтажем електронного начиння у стовпи, втома від учорашнього випадку з бетоном ще не пройшла. Змивши піт і пилюгу, увімкнули на повні оберти вентилятори і не змовляючись, звалилися в ліжка.

Ми вже навіть почали дрімати...

— Нічого собі! — загорлало від входу голосом Василя. — Ану, лежибоки підстрахуйте мене!

— А не підеш ти на-х... — дурисвіт, — пробуркотів Максим. — Може люди натомилися?

— Ти думаєш, що я не втомився: пів-сотні метрів канави продовбав та кілька ям спорядив. Це вам не гвинтики викруткою закручувати.

— Закручував би ти так, як ми вчора закручували, — не здавався Максим.

— Та згоден, згоден. Ми усі впираємося рогом, щоб отримати оті кілька сотень долярів. Але ж, хлопці!... За будинком, дід Матвій прилаштовує сумку до коляски. Не інакше, як збирається за чимось іти. — Василь благально склав руки біля грудей. — Дайте мені хвилину, щоб змити пилюгу... Петровичу, може вискочите та прослідкуєте за старим, я обполоснусь і одразу за вами.

Я мовчки підвівся. Що поробиш... Вирішили ро-

зібратися з добуванням продуктів — справу треба довести до кінця. Ти паче, цю ідею підкинув я. Оперативно натягнув шорти, теніску і вибіг за двері.

Я вийшов вчасно. Старий, сторожко озираючись, швидко котив кравчучку. Ще мить і завернув би у бічну вулицю, тоді шукай вітра в полі. Огорожа з високо підстрижених кушів, що оточувала будівлі нашої фірми, надійно прикривала його. Я прискорив кроки.

Щоб ви зрозуміли обставини — поясню, що таке промзона. Прогулюючись її вулицями у вільну хвилину, я пересвідчився, що вона займає досить велику територію. Якщо дивитися на мапі в "ГУГЛІ", містечко сплановане досить акуратно: прямі центральні вулиці з чітко пронумерованими та підписаними будівлями. Але! Між тими центральними вулицями таке хитросплетіння провулків і бічних вуличок, що сам чорт заплутається. Якщо біля якогось офісу, чи складу не побуваєш декілька разів — нізащо потім не відшукаєш.

Намагаючись бути непоміченим, я на відстані крався за обережним Матвієм. Коли тобі під п'ятдесят, грати в детектива начебто й не солідно, але життя змушує.

До п'ятої години Промзона порожніє. У Ізраїлі робочий день рано починається і рано закінчується — думаю, регулятор тому спека. Ледве зник з очей останній автомобіль, на території містечка повновласними хазяями стають заробітчани та ара-

би з сіл, що оточують Бер-Шеву. Починається друге, вечірньо-нічне життя Промзони. Хтось допізна працює у майстернях та складах, щоб трохи додати до основного заробітку. Інші — особливо Росіяни та Румуни, веселяться на-повну. Іноді, до нас, за кілька вулиць від їхнього помешкання долинають вигуки, пісні, та передзвін битого посуду. Араби: ті швендяють повсюди аби щось потягти. Вони не гребують нічим. Якось наші залишили на ніч випраний одяг, а вранці перед їх враженими очима теліпалося на мотузках лише кілька подраних шкарпеток. Після того випадку, ми обережні та завжди на сторожі, щодо арабів.

В одному місці, я мало не прогавив старого. Довелося прискорити ходу. І, за черговим поворотом, таки попався — ніякий з мене виявився детектив.

— Ти чого це за мною ув'язався! — Матвій гостро витрищився на мене. Мені залишалося — лише виправдовуватися...

— Та, проходив, мимо...

— Не тринди. Зговорилися всі проти мене.

Мене від тих слів, почало розбирати зло, аж руки засвербіли врізати жлобові, хоча взагалі-то, я не агресивний, особливо до старших. Все ж, злегка притис його до огорожі.

— Давай відверто — Матвію! Тобі що, поменшає того м'яса чи овоча, якщо ми трохи візьмемо. Чи ти, падло, жлоб по життю?

Як на диво, старий не розізлився і не образився

на мої слова, а усміхнувся (я навіть був збитий з пантелику і послабив натиск). Матвій випручався з моїх рук.

— Знаєш, трохи є. Просто мені нічого даремно не діставалося. За все доводилося боротися, напружуватися — розумієш. І потім, отут починає свердлом крутити, коли хтось хоче на дурняк... — показав на груди.

— До чого тут — дурняк? Ти що, платиш за те, що відшукав. Чи ти (у голові майнув здогад), чи ти хочеш щоб ми тобі заплати-ли!!

Видно у тоні мого голосу прозвучало щось таке, що примусило його знітитися.

— Та я шо... Та шо ти таке кажеш. Мені для товариства не шкода. Може й ви колись шось надобаєте — ото й буде розрахунок.

"Діловий старий пердун" — майнуло в розгарячій голові, та бажання врізати дещо стухло. Він, тим часом підхопив кравчучку:

— Ну, добре, пішли...

До речі, Василь так і не з'явився — напевне заблукав у покручених провулках. Ввечері, свою відсутність він пояснив саме так.

Ми встигли якраз до вивозки піддонів з м'ясом. Довелося заховатися за сусідню будівлю бо працівники складу, при нашій появі, могли зробити якусь шкоду. Про це, зі здивуванням, я дізнався незабаром від Матвія.

— Не висовуйся, — прошипів, схопивши мене за

руку. — Побачать, зальють все-те кип'ятком, або ще якоюсь мерзотою...

— Не зрозумів?...

— Та, що тут розуміти... Шоб не підбирали... Закон у них такий. Вийшов срок, ніхто не повинен скористатися, — старий криво усміхнувся. — За здоров'я свого народу, бач, турбуються.

— Ага і, попутно, за нас.

Губи його розтяглися в нитку.

— На-хер ми їм здалися... Ми — пусте місце. Про нас згадують, коли треба зробити таке, за що місцеві братися не хочуть, або коли бузу здійсмаємо.

Отак перемовляючись, ми чекали доки працівники складу зачинять двері й розійдуться. Нарешті, ми забралися до великого металевого контейнера.

— Красота, — облизувався Матвій вкладаючи до сумки акуратно загорнуті в целофан замерзлі шматки м'яса.

Я не стримався, щоб не шпигонуту старого:

— І скажи? Для чого було жлобствувати? Невже тут на всіх не вистачить?...

— Ладно, ладно... — лише спромігся він.

Того вечора, я був "героєм дня". Хлопці, ще не вірячи в чудо, час від часу, відчиняли дверцята холодильника і задоволено прицмокували.

— Ну й Петрович!... Ну, Петрович!...

Дід Матвій щось буркотів у своєму кутку, кидаючи раз-у-раз гострі погляди в наш бік, але ніхто на те не зважав. Наступного дня, з наших каструль, долинав запах не гірший ніж від Матвієвої. Життя починало усміхатися.

ДОБРЕ КОЛИ ДОБРЕ

Отак, де ласкою, а де й нажимом, ми випитали в діда Матвія, хоч не всі, але основні джерела видобутку їстівних припасів. Тепер заробітчани могли сяк-так вижити на свої двісті зелених за місяць. Шоправда, продукти були не першої свіжості, але ми мали їх майже кожного дня, а не лише в шабат. Кожен з нас вважав своїм обов'язком після роботи мотнутися покрученими провулками Промзони, щоб додати до загального котла пепсі, кокаколу, та інші напої: назви деяких ми навіть не знали до цього.

Надважливим для підтримки наших сил, стало м'ясо та вироби з нього. Склади цих продуктів, ми вже без діда Матвія, виявили в кількох місцях. А, що вже до йогуртів! Кожен з нас, відвів душу за все минуле й на майбутнє життя. Біля одного зі складів, їх викладали таке різномаїття, що очі розбігалися. Тут вже, героєм дня став чернігівчанин.

— Тепер вже нам з тобою, Василю, точно по медалі з шоколадки треба дати, — жартував я, облизуючи ложку після йогурта.

— Дадуть, чи не дадуть, головне, хлопці задоволені, еге ж?... — радо усміхався, дивлячись на товариство Василь.

Ми дякували: хто в думці, а хто в голос строгому, навіть жорсткому ставленню ізраельтян до терміну придатності будь-якого продукту: якщо на етикет-

ці написано закінчення терміну реалізації третього числа, то на сто відсотків можете бути певні, що четвертого цей продукт буде забраний з прилавку.

Проте, підводні камені з'являлися іноді в цій добрій справі. Але, по-порядку.

Іван, взявся за доставку напоїв. При його любові до випивки — це було зрозуміло. Він розвідав склад, у якому виставляли до сміттевого контейнера миле (доречі не лише йому) — пиво. Ото було радості для наших. Навіть для мене, хоч я до пива не дуже охочий. Я більше радів шипучкам, яких там було безліч і різних.

Якось ввечері, Іван з'явився червоний мов рак варений. Гепнув об стіл двома пляшками пива, потім зло висипав з сумки купу порожніх пляшок та банок.

— Бля, ну як ти не будеш лаятися?! Погляньте!... Підлі араби виливають пиво прямисінько у каналізацію. Оце все, що з контейнера видобув. А це, приніс для показу. Уявляєте! Сидять зарази біля мусорки і шпичками й ножиками штрикають у пляшки й банки... Та коли б тільки в шипучки, а то у пиво!...

— Все ясно, — пояснив розумний Юрій. — Практичні ізральтоси дбають окрім здоров'я свого народу, ще й за вигоду. Якщо ти не підбереш пиво у контейнері, а випити кортить, що ти зробиш?

— Ну, куплю, — без настрою буркнув Іван. Після недовгої паузи в очах його промайнув згодом: — От зараза! Виходить, я даремно одному з них підпо-

тиличника видав. Їм, за оте штрикання ще й гроші платять.

— Ну й придурок! Тепер на очі їм не потрапляй, йоли-пали. Упіймають — пилюль видадуть, а якщо не видадуть, то поліцію натравлять, — покрутив пальцем біля лоба Григорій.

— Я туди піду, — примирливо сказав Яків. — Мене не чіпатимуть. А ти: — до Івана, — підеш до овочевого складу, за кавунами. Румун вчора розколовся, що там цілу гору вивернули. Може вибереш стиглих в мішечок — побавимося.

— О, і я з Іваном. Помідорів та огірків майже не залишилося, — підвівся Василь. — Удвох веселіше, еге ж?

— Еге ж, — буркнув Іван, і витягнув з-під ліжка чималого мішка. На тверезу голову батька він слухався. — Та пиво без мене не починайте!

— Я прослідкую, — запевнив його я. — А для розбавки у мене ще завалалося ось-що!

Погляд Івана яким він подивився на пляшку оковитої в моїх руках, повеселішав.

— Тоді пішли! Скорій пішли, Василю. Готуйте закус, та без нас не починайте!

ВЕЧІРНІ ПІДСУМКИ

У щільно заповненому повсякденні збігали дні й тижні нашого існування в Ізраїлі. Ми поволі призвичаїлися до немилосердної спеки, поскидали за-

йві, а може для кого й не зайві, кілограми. Я, наприклад, нині вільно влазив у джинси, що випадково взяв у поїздку (випадково, бо зробилися затісні на мене і думав навіть їх викинути). Тепер джинси стали при нагоді, ще й реміня доводилося затягувати, щоб не спали. Навіть наші здоровані: Іван та Григорій зробилися гінкими і підтягнутими, хоча фізіономія Григорія, як була буряково-червоною, так і залишилася. Той пояснював, це підвищеним тиском. На що, єхидний Максим з Дніпропетровська стиха буркотів: "Ага... — тиск через пику вилазить" Григорій того не чув, бо коли б почув — хто зна, як відреагував.

У нашому приміщенні, що правив за спальню, кухню, туалет, душову і нарешті вітальню, ми тепер збиралися разом не часто. Вечори пролітали у підробітках по розвантажуванню та завантажуванню транспорту, прибиранню приміщень та території на фірмах, яких було безліч у промзоні. Адже для того щоб відвідати китайську кафешку чи пивний бар, а в суботу, ще й базар, грошей із зарплатні катастрофічно не вистачало.

Після такого трудового дня, навіть вечеряти не хотілося — аби до ліжка скоріш доповзти.

Кожен з нас існував сам по собі. Навіть у земляків Григорія та Володимира були секрети, якими вони не ділилися один з одним. Про це я, випадково довідався згодом. Та, що там чужі — у Якова та сина Івана також було своє життя. У спілкуванні з Яковом,

я дізнався про його ідею-фікс: за будь-яку ціну дістатися до Америки і пожити там. Ну хоча б місяць, хоч рік, а пожити у Штатах. Отака не зрозуміла мені ідея. Напевне, старий наслухався про райське життя там. Для далекої поїздки, само-собой, потрібні гроші й щасливий випадок. З нетерпінням чекаючи на примарний випадок, Яків де тільки міг, намагався приробити грошей. Він навіть до пивного бару ходив через раз, хоча пиво любляв. У барі, намагався хильнути або за рахунок сина, або ж за рахунок програвавши йому у шашки, у які грав дуже добре і грав лише "на пиво".

В Івана було більш приземлене бажання. Його здоровань любив показувати ефективним жестом — звучним торканням кількома пальцями до горлянки. Неважливо — пиво, горілка чи інший, але алкогольний напій. Випити! І, блаженно розлягтися на ліжку. Більшого задоволення ні від чого Іван не отримував; ну, хіба-що — іноді смачно попоїсти. Тут вже шлях його, напряду, вів до батькових припасів. Адже той, умів приготувати смакоту з будь-яких продуктів. Яків, хоч-не-хоч, був змушений по-батьківски, ділитися з сином; бо ми — Українці, любимо своїх дітей з усіма їхніми вадами і допоки тримаємося на цьому світі — намагаємося допомагати.

У Василя, гаманець і душа завжди відчинені для друзів чи знайомих і він щедро ділиться всім. Одні цим безсоромно користуються, інші також користуються, але повчаючи його при цьому, що треба бути стриманішим у виливах доброти. На те, усміхаю-

чись, Василь лагідно пояснює — по іншому, ніяк не може. Не одноразово робив спроби бути непоступливим. Та з того нічого не вийшло: напевне така його доля.

Максим, від самого початку перебування, збудував навкруг себе огорожу. Будучи гострим до язика, миттєво відбивав спроби кожного вивести його на відвертість. З деякої, випадково почутої від нього інформації, я зрозумів: доля його була не з легких і це якось пов'язано з алкоголем. Дійшло навіть до в'язниці, у рідному Дніпропетровську. Тепер він горілки взагалі не споживає, хіба-що іноді келих пива. Лізти у душу — не в моїх правилах: захоче — розповість, не захоче — його бажання.

Багряноволосий Юрій виявився з нас найвезучішим, вірніш, найрозумнішим — одразу потрапив до контори. Як йому там велося, не дуже ділився. Та, з несхудлої статури і пухкої фізіономії, одразу було видно — не переробляється. Вечорами, білоцерківець зазвичай валявся в ліжку. Уперши замріяний погляд у стелю — слухав плейера дригаючи в такт ногою. Іноді, гортав журнала.

Найважче, безумовно було підсобникам. Та вони не скиглили — з самого початку знали, що на них чекає у спекотному Ізраїлі. Тому, випивали ввечері чарку, другу і падали в ліжко, а завтра — все повторювалося.

Отак у заробітчан (у кого збігали, у кого тяглися дні і тижні)... Хоча, вибачте! Не зовсім так...

КОХАННЯ-СТРАЖДАННЯ

Лише вільними від підробітків вечорами та на шабат мали ми трохи часу для спілкування між собою. З семи ранку, до десяти-одинадцяти вечора, всі наші помисли і дії були направлені на заробляння грошей. Кожен це робив, як міг. Одні наймалися до фірмачів. Інші залишалися на роботі щоб приготувати на наступні дні пристрої для стовпів. Я був серед таких.

Особливо витривалі, згоджувалися працювати в нічну зміну. Робота була та ж, що й у день: копали канави та ями і підводили кабелі до стовпів. Чому "особливо витривалі"? Бо, після безсонної ночі, обов'язково потрібно виконувати роботу, за для якої ми прибули до Ізраїлю. Я, одного разу, спробував попрацювати в нічну. Другого дня, коли ледве після роботи "доповз" до ліжка, сказав собі — з мене вистачить і денної праці. Щоправда, іноді — за бажанням та нагальній потребі коштів, підробляв на підготовці пристроїв.

Але ж, я мав розповідати про кохання!... Тоді розпочну з Юрія, як наймолодшого. Вже вкотре я помічав, що сусіда, з правого боку від мене, зробився надто задумливий.

До речі, хоча він вважався підсобником проте канави і ями подовбав лише на початку нашого перебування в Ізраїлі. Я вже десь згадував, що Юрій,

чи то навчався чи закінчив технічний вуз. Очевидно тому, його майже одразу взяли до "контори" — так ми називали будинок де знаходився хазяїн. Випадково потрапивши туди, я побачив нашого рудоволосого за столом, заваленим мапами та кресленнями. Значить, життя в Ізраїлі для нього складалося нормально.

Безперечно, ми заздрили йому. Бо поверталися, а вірніше "приповзали" з роботи (та ще після підробітків), ледь живі. Проте заздрили не зле. Мовляв — це його справа: підпрацьовувати ввечері чи валятися в ліжку. Значить, хлопцю гроші не кортять, от і все.

Якогось вечора, спостережливий "колючка" Максим, ліжко якого стояло ліворуч, зауважив:

— Щось наш пацан (це про двадцятичотирирічного Юрія), перестав затикати вуха навушниками. Лежить мов мрець, — і до Юрія: — Ей, молодий! Ти живий?

Той, лише глипнув на нього і повернувся на другий бік.

— Ти ба, ігнорує — інтелігенція задрипана... — Максим плюнув і також відвернувся.

А я нюхом відчув — такий стан рудоволосого, на-пряму пов'язаний з коханням.

Юрій, взагалі, не дуже ділився подробицями свого життя, а особливо минулого. З того небагатого, що стало відомим, я зрозумів: до від'їзду з Білої Церкви, крім всього іншого, якимось чином, долучило-

ся кохання... Можна різне фантазувати, згадуючи фільми про бідних і багатих. Проте факт залишався фактом — повністю забезпеченому студентові, ні з того, ні з цього, чомусь довелося залишити батьківщину. Чому? Нам, безперечно цікаво було б дізнатися про те, але не до такої міри, щоб настирливо допитувати молодика — захоче, розповідь. Але ж, продовжу розповідь про нинішнє.

Чи лежить, чи рухається наш Юрій, а маска задуми й стурбованості не зникає з обличчя. Зазвичай, привітно-усміхнений, вже який день не в настрої. Невже він втримає цей вантаж у собі?... Невже, цей "втаємничений підпільник не розколеться"?

Таки не втримався:

— Петрович, що мені робити?

Я відіслав журнал, що розглядав і повернув голову до нього.

— Уявляєте — закохався по самі вуха... Віола — це щось...

— Що ж тут такого, — відповів я. — Молодість і кохання це природно.

Він різко змінив положення з лежачого на сидяче і втупивши в мене схвильований погляд майже вигукнув:

— Але ж Ніна! Я її так любив!... І вона... може... чекає на мене!

— А чому любив, і чому може? — запитав я резонно.

— Ну... люблю... і, напевне чекає, — він замовк. Перевів погляд в далину. — Тепер, ось, втріскався по

самісінькі вуха в Віолу. Люблю так, що й передати не можна! — Очі його заяскравіли. — Вона така..., така... — На мить замовк, певне, шукаючи слова. — Я для неї, немов той принц... Ви б почули, як вона звертається, як розмовляє зі мною...

Я згадав симпатичну чорнявку, яка у вихідний, приїхала за Юрієм на крутому мерседесі. Мені було відомо, дівчина — племінниця нашого хазяїна. Очевидно, сонячнорудий хлопчина, потрапив їй на очі в конторі. Потрапив, і смикнув за струну кохання. А може для неї це просто чергова пригода?... (Як вона звертається, як розмовляє...). Спробувати, охолодити його запал?

— Думаю, що це звичайна східна ввічливість інтелегентної дівчини?

— Ну, що ви таке кажете! Невже я, не можу відрізнити звичайну ввічливість від закоханості. А як вона цілує!... Як ніжить, а кохається... А потім — раз! І замок. Мовчить і відсутній погляд... Неначе вона вже не поряд, а десь — далеко. У ній, усе в купі, любов і загадка. Питаю, що сталося? Може, я, що не так зробив? Нічого, все добре... все так — відповідає. То чого ж?... — Юрій не зводив з мене схвильовано-запитального погляду.

Ви тільки погляньте! Завжди стриманий на емоції Юрій несподівано висвітився з іншого боку.

— То ти, виявляється, поетична натура. Але ж хіба Ніна не так кохала?... Бачу її теж відкинути не можеш?

— Ото ж... — він зітхнув. — Але з Ніною все було зрозуміло. Ми були немов одне ціле. А тут... Ну, суцільна загадка.

— Розумію, загадки завжди притягують...

— Ех, Петровичу, — Юрій зітхнув. — Тут не лише загадка, ще й невідомість... Якось їй натякнув, чи не хотіла б жити в Україні? А вона у відповідь: чи не бажав би я залишитися в Ізраїлі? Чесно кажучи, я міг би пожити у цій країні років з п'ять, але не більше. На батьківщині все моє: родина, друзі. Тут же — лише Віола... До того ж, їй більше року ще служити у війську...

— Що я можу порадити..., — я бачив з яким нетерпінням Юрій чекає саме мого слова. Україна за тисячі кілометрів, лише телефоном можна порозмовляти. До того ж, довірити найсокровенніше іноді легше чужому ніж рідному. — У тебе є час. Не поспішай ліпити ярилки і ставити крапки... До кінця контракту залишається чимало. Гадаю, за ці більше ніж пів-року, багато чого може змінитися і стати на свої місця. Придивляйся, перевір почуття. Добре перевір. І лише потім зроби висновки.

Юрій від моїх слів аж звеселів. Це було видно по освітлілому погляді, яким він дивився на мене.

— А знаєте, Петровичу. Може ви й праві. Тим більш... відпустка у Віоли за два тижні завершується. Повернеться вона до війська, та й викине мене з голови. За місяць, що ми разом, так і не розпізнав її до кінця. — Закінчив фразу і знітився. Потім в очах

спалахнуло сяйво. — А Ніна... Ніна ніяк не полишає мене... Ось і тепер, неначе бачу перед собою... Її усмішку... Ямочки на щоках... Тьху, ти!... Що я, за зараза така?!

Юрій гепнувся в ліжку і втупився очима в стелю. Я простяг руку через простір, що нас розділяв і поляпав його по плечу.

— Час, Юрію, найголовніший лікар від душевних ран. Довірся йому і живи своїм життям. Для твоїх подруг він теж буде доброю перевіркою. Одна за тисячі кілометрів, друга, що-миті у воєнній напрузі... Довірся часу. Він не підведе.

— Спасибі Петровичу, — він злегка потис мою руку. — Знаєте — полегшало. Аж спати захотілося. — Він заплющив очі і, за хвилину відтіля долинуло рівне дихання.

Мені перехотілося читати. Лежав і думав: ох і випробовує нас життя... Варто віддалитися на якусь відстань від всього, що до цього вважалося важливим і цінним, одразу починаються сумніви і тривоги.

ЗВИВИНИ ДОЛІ

Черговий ранок. Поснідавши тим, що залишилося від учорашнього, у декого і позавчарашнього ми, небадьоро плетемося до виходу. У дворі на нас чекають балабаї. Вони вже отримали рознарядку. Нам

залишається завантажити на машини інструмент; якщо сьогодні дадуть екскаватора, і його.

Екскаватора вантажити неважко. Головне, щоб не з'їхав з дощок та не перекинувся коли підійматиметься на кузов "Тойоти". Не приведи Боже, щоб у нього щось відламалося чи погнулося — шуму буде неміряно, а в фіналі — штраф.

Проте сьогодні нічого такого не відбулося — на півдорозі мене зупинив балабай-Михайло.

— Вітаю. Поїдеш працювати з Йосею.

На моє німе запитання, так само коротко відповів.

— Запарка. Їм терміново треба здати лінію.

Я помахав на прощання Максимові і підсобнику, з якими кілька місяців довбаємо ізраїльську поверхню. Саме поверхню, бо цю кам'янисто-піщану твердь, язик не повертається назвати землею і направився до автомобіля Григорія й Володимира.

Балабай Йося, який в Україні звався Йосипом вже чекав на мене. Чоловік мав невеличкий зростик, що завершувався округлою рожевою фізіономією з непомірно великими губами. Ті губи, задоволено плямкаючи, весь час щось жували. Очевидно результатом того, було чимале черевце.

Йося, скільки я його знав: завжди був нетерплячий і метушливий. На мій погляд, це доля всіх невеличких осіб, на відміну від крупніших. Але — це моє спостереження і воно не претендує на догму.

— Петре, бігом до складу — хлопці вже там, — показав напрям і енергійно, кілька разів крутонув

рукою щось схоже на коло. — Швидко, бігом, і скажи щоб скоріш збиралися!

За час проживання в цій країні, я помітив цікавий місцевий звичай. Тут і до старого, і до малого звертаються на ім'я: Коля, Петя, Фіма — і все. Ніякого тобі — пане Миколо, чи Петре Івановичу. Що цікаво — це не вияв неповаги. Просто, такі тут звичаї. Прибулі з інших країн — аліми, досить швидко призвичаїлися до цього.

— Де Василь? Щось його з ранку не видно? — на ходу запитав я.

— Вчора перевели на іншу роботу, — відповів Йося і закрутив коло. — Давай, давай!

Григорій і Володя не здивувалися, побачивши мене. Пізніше я дізнався, що саме вони попросили балабая додати до їхнього гурту хорошого монтажника стовпів. Я, очевидно, підходив до тієї категорії.

Місцем нашої роботи було звичайне перехрестя, за десятків кілометрів від Бер-Шеви. До речі — в Ізраїлі перехрестя в ніч — освітлюються. І не лише в містах. На всіх шляхах країни між населеними пунктами. Вмикається й вимикається це господарство дистанційно, або за допомогою так званих "датчиків темряви". Їдемо бувало з роботи пізнього вечора, а на шляху немов маяки — освітлені перехрестя. Здалеку видно авто, що несподівано може вискочити з бічної дороги. Для Ізраїля це особливо важливо, бо водії тут ганяють мов скаженні.

Мені повезло. Стовпи вже стриміли вздовж доро-

ги, а кабелі затягнуті в гофровані труби. Залишалося змонтувати електроніку у вузькі продовгасті отвори стовпів.

Я працював, але з голови не виходило повідомлення Йосипа. Чому ж, ні з того — ні з цього, віддали кудись старанного Василя? Тим паче, що строки закінчення і здачі освітлення на перехресті піджимають. Десь, під обід, я підійшов до Володимира. Для цього, ще й з'явилася вагома причина.

— Вчора, ввечері, — повідомив небагатий на слова Володя. — Суля приїхав, толком нічого не пояснив, сказав — збирайся.

Лише тепер, я згадав, що вранці помітив звільнене від матрацу і простирадла ліжко Василя. Тоді, я не став заморочуватися побаченням...

— Суля хоч на щось натякнув? — не вгавав я.

— Ага. На завод — каже.

На ту мить до нас підбіг Йося.

— Хлопці, хлопці!... А хто працюватиме!?

— Я руку обдер, підійшов щоб Володя перев'язав, — пояснив я, показуючи чималу рану, трохи вище кисті. Звідтіля густо сочилася кров. — Кляті американці у своїх стовпах залишають такі задирки, що страх.

Володимир, якраз розкривав бинта, що я приніс. Для таких випадків нам видали сяку-таку аптечку де крім бинта був йод, і пластир.

Володимир заходився робити перев'язку.

— Я вже й уваги не звертаю на ті порізи, — глип-

нув він на Йосю. — За день по кілька штук обов'язково. Але це надто глибоко, та ще — на вені...

— Ну, перев'яжи. І за роботу, — не вгавав Йося.

До нас підійшов Григорій. Він очевидно чув розмову.

— Йося, йоли-пали, не гони картину, — мовив спокійно, але в голосі відчувалася злість. — Ще й дванадцяти не має, а ми вже денну норму зробили! Срака змокрила від того поспіху!

— А я, що?! — не здавався балабай. — Сказано ж, сьогодні закінчити перехрестя! Сам хазяїн приїде після обіду. Скажеш тоді йому про норму!...

— Добре, добре, — голос Григорія зазвучав примирливо. — Хоч п'ять хвилин перерекурити можна?

— Ну-у п'ять! Але тільки п'ять. І до роботи, — покрутив звичний круг у повітрі. — Чік-чак, чік-чак, — як кажуть наші "брати" араби. — Засміявся зі свого жарту. Потім вийняв з кишені загорнутий в блискучий папір бутерброд. Відкусив чималий шмат і голосно плямкаючи рушив до автомобіля.

— Та пішов він на-хер, йоли-пали, — стиха мовив Григорій. — Давайте перекусимо теж.

Ми дістали свої небагаті тормозки і сіли обіпершись спинами до стовпа. Левову частину нашого обіду займали йогурти та шипучки. Спасибі обережним ізраїльтянам, які виставляють нормальний — на наш погляд продукт, до сміттєвих контейнерів. Сюди додавалося кілька помідорин і огірків, також з контейнерів, але вже біля овочевого складу. Гри-

горій виклав на велику салфетку, що заміняла нам стіл, порізаний на шматки кавелик дешевої ковбаси.

— Останні запаси, йоли-пали, треба телефонувати додому, щоб висилали гроші, бо подохнемо нахер.

Ми, на той жарт, скривили губи в не веселій усмішці.

— Коли вже перестануть дерти з нас, "за послуги"?... — запитав, ні до кого не звертаючись Володя.

Відповіді на це запитання ніхто не знав. Тому — ніхто нічого не сказав.

— Віддали нашого Василя на хімзавод сволоцюги, — похмуро сказав Григорій. — Чув, начебто у наймачів контракт — поставляти туди підсобників. Недавно привезли відтіля хлопця. Лець живого, йоли-пали. Побачив, коли збирали його речі. Куди? — питаю. До аеропорту, каже: додому відправляють. Такий довольний, йоли-пали. Дали двомісячний заробіток без відрахувань — майже дві тисячі зелених. Тху! — Плюнув зле. — Питаю: а ти впевнений, що тобі на лікування вистачить отих грошей... Він тільки усміхається... Дурачком зробився піся того хімзаводу, йоли-пали.

— Хлопці казали, що наші лопатами хімічні відходи там згрібають, — додав Володимир. — Лопатою токсичні відходи, бляха-муха!...

Ми в'яло жували їжу. Певно кожним, як і мною, оволоділо запитання: для чого ми сюди приїхали? Якщо за грошима, то їх немає. Якщо за враження-

ми, то у нас немає часу на них. Може подивитися на країну? То ми її бачимо лише крізь вікно автомобіля, коли їдемо на роботу та з роботи. До цього дня, хіба-що, побачили бершевський базар, китайський пивбар і пошту з міжнародним телефоном...

— Гриша, веди свою бригаду на роботу! — відволік нас від важких роздумів голос балабая. — Чік-чак, чік-чак. Скоро хазяїн приїде... — Йося старанно обтирає масні губи паперовою серветкою.

СПІРНЕ

Скільки вже шабатів проминуло за час нашого перебування в Ізраїлі — не перелічити... Мало-помалу, ми притерлися до звичаїв місцевих жителів та звикли до їхнього зверхнього ставлення до нас. Потрохи обросли захистним панцирем від погордливої, а іноді й зневажливої поведінки: чесно зізнаюся, не всіх, але деяких ізраїльтян. Ми просто припинили звертати на це увагу. У таких випадках, я завжди казав собі — ці люди такі ж місцеві, як і ми. Їх назбиралося на порівняно малій території з усього світу. Одні раніше відреагували на заклик: УСІХ ЄВРЕЇВ У ЄВРЕЙСЬКУ ДЕРЖАВУ! Напевне, це були мароканці, бо вони більше ніж інші, вважають себе корінними жителями і повсякчас конозяться з цього. Пізніше до молодої країни, почали прибувати — вихідці з

Європи, Азії та Африки. То, скажіть мені будь-ласка, які вони місцеві чи корінні? Вони такі ж, як і ми — лише статус інший. Цей висновок, додавав нам сили існувати в спекотному Ізраїлі.

До того ж!... "місцеві" заробітчанами дуже заздять. У невимушеній розмові з балабаєм — Михайлом, я про це дізнався. Причина була в тому, що, отримуючи чималу зарплатню, місцеві мають і чималі витрати. Віддавати потрібно за "корзину", яку отримали з початку проживання в Ізраїлі, а ще, сплачувати купу всіляких податків. До того ж, з радощів, чи дурощів, за начебто(невеликий відсоток), вони понабирали позик у банку: на авто — ще й не одне, на будинок та різні забаганки. Тому, над ними постійно висить "домоклів меч" — ВИПЛАТА БОРГУ!

Заробітчани, не платять ніяких податків (хіба-що хазяїн-наймач, щось відстьобує за легальних працівників). А незліченна кількість нелегалів, котрі розбрелися по всій країні!... Ті — взагалі нічого не платять. Звідсіля заздрість і злість. А далі — наслідки цього. Варто заробітчанину, легальному чи нелегалу зробити який-небудь вчинок — одразу ж міштару тут, як тут. І — прощай Ізраїль, прощай заробіток. Голий приїхав, голий поїдеш. Щоправда, часто-густо, наші "попадають" за дурної голови та бездонної горлянки. Яскравим прикладом того, мій земляк Борис з київщини, який і тижня не протримався.

Виходячи з вище сказаного, ми — намагаємося бути акуратними і обережними в усіляких громад-

ських місцях. У китайській кафешці, на пошті, базарі — до останнього, стримуємося від відповіді на образи та нападки. Хоча, якщо чесно, не завжди це виходить: особливо після чарки, другої... Тоді нашому брату — море по-коліно...

КИТАЙСЬКА КАФЕШКА

Шабат. Цього дня ми чекаємо, як Бога. Тиждень — щоденна виснажлива праця на основній роботі та нелегкі підробітки. Під суботній день ми ледве повзаємо. То ж, шабат для нас спасіння і розрада.

Щоправда, повному відчуттю задоволення від суботнього відпочинку, заважає обов'язкова потреба поповнення продуктів. За тиждень вони з'їдаються, або псуються — спека. Плентатися до базару, ой, як не хочеться.

Проте, з часом ми й тут відшукали вихід — відправляти на закупки лише кількох чоловік. Тим паче, що тепер з базару ми беремо лише молочні продукти. За день-два до суботи намагаємося заповнити холодильники м'ясом, йогуртами і напоями зі складів, про які дізналися від старого Матвія. Інші продуктові місця "вираховали" наші розвідники, серед яких перше місце безперечно тримає Яків. Окрім хлібобулочного складу, саме він, запримітив контейнери з кавунами та динями. Тепер до нашого столу додалися ще й ці смаколики.

З ранку, окрім тих, що пішли до базару, бажаючі виспатися — відводять душу на ліжку під рятівними струменями вентиляторів. Чистюхи займаються пранням, чищенням, витрушуванням речей. Охочі смачно поїсти, готують щось особливе з того, що мають.

Після обіду — майже під вечір, коли трохи спадає спека; одягнуті у свіжі теніски та шорти, вирушаємо до Бер-Шеви.

У місті наш гурт рідшає. Добрі сім'янини та добрі сини, поспішають до пошти — де міжнародний телефон. Адже лише так можна, якщо не бачити, то хоч почути голос рідної людини. Інші, завертають для щотижневого моціону на пішоходну вулицю. Є в Бер-Шеві й така. Там можна заглядати у гарно оформлені вітрини магазинів. Лише заглядати, бо на відвідини та покупки грошей катма. Ще, на тій вулиці, особливо багато прогулюється місцевих юнок. Напевне, жагучі східні красуні там у пошуках знайомств, але, що прикро, не з нами. Вони, шостим відчуттям розпізнають заробітчанина і одразу ж дають відкоша. Залишається лише дивитися на них і облизуватися.

Ну, а "круті перці", одразу спрямовують стопи до китайської кафешки. Там — пиво, смачні "мисливські" сосиски і, спілкування. Хіба ж, можна краще поспілкуватися, як за пивом? А якщо до нього додати ще трохи горілки!...

Сьогодні нас п'ятеро: Григорій, Михайло, я і безумовно Яків із сином Іваном. Для Івана найбільше щастя, дістатися нарешті до кафешки. Невеличкі,

меткі офіціанти, ще з порогу упізнають здорованя і негайно виставляють перед ним три великі келихи з пивом та пластикову тарілку з сосисками.

— От, йоли-пали, а в нас ще питатимуть, що будемо замовляти, — бурчить Григорій. — Тягни сюди те, що й тому бугаю — вузькоокий!

Китайці на його вигуки не ображаються, або роблять вигляд... Незабаром, стіл заповнюється келихами і тарілками з сосисками. Іван і Григорій, непомітно, додають до пива горілки. Інші кайфують напоєм без добавки. П'ємо, спілкуємося...

Я роздивляюся навкруги. У порівняно невеликому приміщенні з десяток, досить щільно поставлених один біля одного столиків. До того щільно, що стільці навколо них майже торкаються спинками. Мене завжди дивувало, як можуть у такому обмеженому просторі рухатися офіціанти, та ще й так оперативно? Напевне це під силу лише невеличким, худеньким немов підлітки китайцям.

У приміщенні гамірно. Від майже повністю зайнятих столиків долинає, румунська, російська, українська та ще якісь незрозумілі мови. Відвідувачі заходять і виходять. Лише три столика непорушні й голосисті — наш, російський і румунський. Поки-що за ними спілкуються лише між собою. Та знаючи заповзятливих кацапів і агресивних румун, а був упевнений, що вечір так просто не завершиться.

— Сьогодні пиво — супер! — задоволений Іван захмелілим поглядом водить навколо. — Ей, Ван Мей, чи як там тебе! Пиво — клас-с! — Здіймає великий палець до гори.

У відповідь, один з офіціантів зупинившись на

мить, усміхається і також підіймає великого пальця.

— Понімає, малявка! — Іван задоволений. — Зараз вийду, віділью надлишок і ще додам.

Він підводиться з стільця. Разом підводиться і Яків.

— Відільємо і до дому. Бо своїм відсилати не залишиться, як ще трохи посидимо.

— Батя, не шуми! — Іван поклав свою клещню на плече Якова, від чого той одразу осів на місце. — Всім вистачить.

— Не вистачить, якщо ти — говнюк, будеш гроші на оте пійло викидати! — запалювався Яків намагаючись підвестися, що зробити було нелегко.

— Батя, посидь! Повернись — побалакаємо. Понімаєш — припекло!

Іван облишив батькове плече і розвернувся щоб йти до туалету.

Враз, від російського стола долинув вигук.

— Ти чого дерешся хохлацкая морда!?

Неповороткий Іван, згори, кинув погляд на вигукнувшого.

— Треба ти мені — кацапура нещасний!...

— Мать его так, он ещо і обзивається!...

І почалося... Той якого ненароком зачепив Іван, виявився майже одного з тим зросту. Відкинувши стільця, наскільки було можливо у такій тіснєві, росіянин звівся на ноги і зходу зацідив Іванові в щелепу. Очевидно, не дуже відчутно, бо Іван лише здригнувся і відповів стиснутим кулачищем у лоба. Взагалі-то, Іван не любляв бійок і намагався уни-

кати — надто велику силу мав і боявся скалічити супротивника. Та все відбулося так несподівано, що його відповідь виявилася скоріш інстинктивною. Проте це не зменшило її сили. Противник відлетів Михайлові на спину і осів мов скошений.

Події розгорталися по висхідній. Михайло від поштовху вихлюпнув ледь розпочатий кухоль з пивом собі на ширіньку, матюкнувся, і також випростався. Він був худорлявий проте жиливий і швидкий. Миттю розвернувшись, відхилився від кулака одного з росіян і відповів аперкотом знизу до гори в живіт. Від удару супротивника перегнуло вдвоє і з широко роздявленого рота додолу ринула злива випитого і з'їденого.

Це виявилось останньою краплею... На ноги звелися з обох столів. У в руках одних одразу з'явилися стільці інші замахали напівпорожніми масивними келехами. І пішло-поїхало!... Завзяті румуни теж не залишилися осторонь. У них з росіянами були давні негаразди. З інших столів, до яких долітали стільці й келихи теж не стрималися... Ми з Яковом, як старіші за віком, намагалися спочатку розвести задирак. Та коли мені влучило чимось важким по голові, я не втримався. Проте в руки не хапав нічого, такий мій принцип... Бачив краєм ока, що і Яків заходився гемселити направо й наліво. У нього це, ще й непогано виходило.

Нещасні китайці лише бігали навколо і розпачливо розводили руками.

...Бійка припинилася так само несподівано, як і розпочалася. Хтось загорлав — міштара!!, що означало — поліція, а поліцію в Ізраїлі поважають і бояться. Одні з задирак миттю розсілися. Інші, взяли-ся допомогати китайцям розставити вцілілі столи й стільці. Потім і вони повсідалися.

Такі події тут відбувалися не рідко, тому присутні, без зайвих розмов, повикладали на столи гроші, — що в кого залишилося. Китайці все те, одразу ж позбирали. Порахувавши, очевидно вирішили, що компенсувати побитий посуд і меблі грошей вистачить, бо поставили на столи по келиху пива. Забіяки й тому були раді.

До речі, міштара так і не з'явилася. Це був, мабуть, єдиний спосіб припинити бійку, чим хитрі китайці скористалися. Проте, щоб привести приміщення в порядок, після допитого пива, присутнім культурно запропонували піти. Після того: хто направив стопи в інші заклади, а ми, згадавши нарешті, що завтра знову доведеться важко працювати на розпеченому повітрі, попрямували до промзони.

Ми поверталися разом з росіянами. Бойовий запал, як і гнів, зменшився майже до нуля. Поранені, приклавши до ран хто хустинку хто теніску і, немов після змагань, обмінювалися враженнями. З безхмарного неба місяць освітлював шлях, а баобабки кидали химерні тіні, схожі на страшних чудовиськ.

— Оце розслабуха, так розслабуха, йоли-пали, — ні до кого не звертаючись охарактеризував загальний стан Григорій. — Аж, наче сил прибавилося до завтрішнього дня.

Може й насправді — подумалося мені,— такі екстріми, розряджають наші втомлені тіла і душі, від трудового повсякдення.

ЗНОВУ АРАБИ

Я вже розповідав, що ми працювали, як у Бер-Шеви, так і по всій країні. Наші хазяї хапали підряди на роботу де тільки можна. Та й скільки того Ізраїля... З краю в край можна за день проїхати. Бувало, вранці накручуємо до місця праці сотню — півтори кілометрів, увечері назад. Якісними ізраїльськими шляхами це ніщо: займає, якусь годину, півтори.

Того пам'ятного дня, ми працювали поблизу автостанції Бер-Шеви. Робота була порівняно неважкою — ремонт і заміна застарілого обладнання. Якби не спека, це вважалося б відпочинком від звичної щоденної праці.

Нам з Максимом подобалося працювати з врівноваженим, спокійним Михайлом. Зважаючи на спеку, він дозволяв часті перерви. Іноді давав можливість помилуватися місцевими цікавинками. Так було того дня.

Під обід, виникла потреба поповнити запаси води. Адже при несамовитій спеці волога випивається й випаровується за мить. До того ж, нам захотілося розім'яти зранку зігнуті під стовпами спини. Максимові з його сколіозом, це потрібно в першу

чергу. А мені, вже за компанію.

— Примітили автостанцію, повз яку ми їхали? Купите воду там, бо поблизу магазинів немає, — порадив балабай.

Будівля автостанції виднілася за кількасот метрів — в кінці вулиці. Щоб не прибирати інструмент і обладнання в машину на час перерви, Михайло залишився на робочому місті. Якщо відверто — одну пляшку з водою ми мали; до завершення роботи її вистачило б, але нам захотілося побачити, що воно таке — місцева автостанція, бо ми тут не бували.

Наблизившись до неї, ми нічого особливого не побачили. Навколо одноповерхового будинку, з вікнами на півстіни, як і повинно бути: акуратно розмічені під'їзди для автобусів та маршруток. Поряд, безліч кіосків.

В середині невеликого приміщення, скріплені по п'ять крісла і кілька віконечок для кас. Чисто і прохолодно — працює кондиціонер. Роздивляючись, і ділячись враженнями, ми вирішили, що в цій країні, ніякого сенсу не має будувати великі приміщення для автостанцій. В Ізраїлі майже кожна сім'я має один або й більше автомобілів. Автобусами та маршрутками їздять лише заробітчани, нелегали, та деякі місцеві з невідомих нам причин.

Хоча в приміщенні та поряд, на лавочках народу було не густо, біля кіосків життя вирувало. Одні роздивлялися та прицінялися, інші, одразу робили покупки й відходили.

Максим смикнув мене за куртку і повів очима наліво.

— Нічого-собі, сімейка...

Глянувши куди він показував, я побачив благочинно стоячих поряд — чоловіка в широкополому чорному капелюсі з-під якого виглядувало безліч довгих косичок, та щільно закутану в темну хустину жінку. Навкруг них, щось вигукували вказуючи на вітрину, близько десятка малечі.

— Ну й, наштампували!...

— Може, не всі їхні, — невпевнено заперечив я, роздивляючись на таких-же пейсатих, але дрібних копій з дорослих.

— А що їм залишається... Живуть на всьому готовому. Молись, трахайся, і рожай... — Невесело усміхнувся Максим. — А тут, бляха-муха, щоб заробити копійку, треба за тисячі кілометрів пертися.

Зважаючи на час, ми закупили води і, вже не зупиняючись, пройшлися вздовж кіосків. На шляху довелося обминути кілька столиків, за якими чималий гурт молоді, попиваючи каву, весело перегукувався поміж себе.

— Не інакше, як укололися, — подовжував бубніти Максим.

— Чого це, обов'язково вкололися, — мені зробилося смішно. — Ну, ти й — язва!... Люди молоді, не обтяжені турботами — тому й веселі...

— То-то й воно, що не обтяжені... — не здався товариш.

Нічого цікавого для себе в кіосках ми не побачили. Якщо й побачили — не купили. Бо грошень, не густо шелестіло в кишнях. Не змовляючись, вирішили повертатися до своїх стовпів.

— Поглянь на оте авто? — несподівано торкнув мене ліктем Максим.

— Яке? — я закрутив навсебіч головою.

— Он де, обдерта "Іссузу", — тицьнув рукою з пляшкою.

Я глянув у бік, куди він показував і побачив неподалік від кіосків, побувавший у бувальцях легковик. Мені було вже відомо, що в таких, зазвичай, їздять місцеві араби, бо в ізральтян автомобілі новіші й доглянутіші.

— Я ще на підході до автостанції, помітив цю "Іссузу". Думав мимо їде, а чорта лисого! Кружляє і кружляє навколо — падлюка. Мотаємо, про всяк випадок, скоріше відсіля! — Максим майже побіг. Довелося, хоча й засумнівався, прискорити крок і мені.

Ми знали про непрості відносини між арабами та ізральтянами. Відомо нам також про теракти, що відбуваються то в одному, то в іншому місті країни. Проте, за майже півроку нашого перебування в Бер-Шеві, нічого такого не траплялося.

— Ох і панікер..., — я усміхнувся в передчутті жартів хлопців, коли ввечері буду розповідати про відвідини автостанції.

Він лише коротко на те відповів:

— Береженого, Бог береже...

...У ту ж мить!... Рвонуло!

Вибух був такої сили, що нас, на відстані майже сотню метрів, кинуло на асфальт. Добре, що пляшки були пластикові, довелося б знову повертатися по воду. Проте коліна й лікті забили відчутно, а дзвін у вухах ще довго не припинявся. Не знаю, як Максим, а я на кілька хвилин майже оглух. (Він потім розповідав, що з ним сталося те ж саме).

Зціпивши зуби, ми поволі підвелися, потім подивилися в бік автостанції. Подивилися, і... оніміли, з відкритими, ротами. Крізь полум'я і дим, що клубочився над кіосками, виднілася картина повного розгрому. Довершували її розкидані повсюди тіла.

— Ти погля-а-нь!! — Максим показав рукою. Голос його долинав, мов крізь ватяну затикачку у вухах. — Ой... бля — пів-людини! А он, іще-е!... А кровищі кругом!... Мене зараз знудить!...

Незабаром почулися звуки сирен. Звідусіль до місця трагедії збігалися люди. Ми, все ще зачумлені від вибуху, заходилися збирати пляшки. Треба було йти. Але не мали сил відвести погляду від того страхіння.

— Ми їм нічим вже не допоможемо, — сказав я, аби щось сказати. — Може підемо?

— Пішли, — спроквола погодився Максим.

Поволі, раз-по-раз оглядаючись, рушили. Ледь завернувши за ріг, зустріли стривоженого до краю Михайла, який поспішав назустріч. Він зупинився

важко дихаючи.

— Живі! Слава Богу. Ще один такий випадок, я отримаю інфаркта — точно.

Трохи заспокоївшись почав розпитувати, як там все відбувалося. Після розповіді Максима про підозру що до арабського автомобіля, пожури:

— Ех ви, треба було одразу, будь-якому працівнику автостанції про те сказати. Може й, теракт попередили б...

— Ага, так би мене послушали, — не погдився Максим.

— Будь певен, обов'язково послушали б. Та, що вже казати, коли те сталося... Але надалі знайте — треба обов'язково повідомляти про підозри. — Він сумно усміхнувся. — Ще й, чималу винагороду зможете отримати. Хоча, за втрачене людське життя, ніякої винагороди не вистачить.

Після тих слів, перед моїми очима, несподівано з'явилися: чоловік у капелюсі, жінка і купа малечі з пейсами. Отак, з волі якогось араба, їхні душі, зненацька відлетіли у інші світи.

Роботи, само-собою, ніякої ми вже не робили. Яка там робота?!... Йдучи до автомобіля балабай повторював: — "Яке нещастя, вай, вай — яке нещастя"! — В той же час, погляд яким дивився на нас, світився радістю, — "везунчики. Боже, які ви везунчики". Ми були повністю згодні з Михайлом. Кожен подумки дякував Всевишньому, що відалився на безпечну відстань від вибуху.

Того вечора, нам довелося безліч разів розповідати про події, що сталися на наших очах. Товариші

співчували загиблим та були стривожені, адже кожен міг виявитися там.

До пізнього вечора не змовкали розмови про небезпечне життя в Ізраїлі. А незабаром, фото і телеповідомлення про те, показували по всьому світі. Невдовзі, нам і товаришам, почали телефонувати стривожені рідні... У слухавках: плач, співчутливі вигуки...

Кілька тижнів після того випадку не спадала напруга і тривога. І хоча згодом, навкруги все більш-менш втихомирилося, на серці залишився тягар. Ще раз ствердився висновок — не дивлячись на всілякі пільги, "корзини" та інше, жити в Ізраїлі під силу лише істинним патріотам країни, (або фанатам віри, як оті, що з пейсами).

ПРИСТРАСТЬ

У чім цінність наших підробітків? Насамперед — появою додаткових грошей. Нехай невеликого, проте важливого додатку до заробітної плати. Треба ж, якось компенсувати відбирання наймачами лівової частини заробітку, за так звані побутові послуги. Маючи гроші з підробітків, ми могли собі дозволити навіть якісь забаганки. Так Володимир — земляк Григорія, нарешті зміг здійснити свою давню мрію — відвідати бордель.

— Давить, Петровичу, — казав мені нещодавно,

показуючи пальцем на низ живота. — Так давить, що вже сил немає. Місцеві сарочки не підпускають до себе на гарматний постріл, а від дrouchіння вже давно відвик бо з жінкою нормально було. Минулого шабату розвідав: тут є аж три славні заклади. В одному — навіть побував... Красота-а. Знаєте, як полегшало?... — Володя задоволено підвів того ж пальця до гори. — Підемо на цей шабат?

— Та, мені начебто не пече..., — відповів тоді я, не зізнаючись навіть собі, що, за для цікавості, не проти побувати у закладі під червоним ліхтарем.

На мої слова він лише розвів руками.

— Воно, конешо, якщо не пече, то не пече... А я піду...

— Добре. Я подумаю. Ще три дні до шабату — час є.

Ми розійшлися по своїх справах. Того дня мені, якраз, випали цікаві підробітки. Яків, будучи майстром на всі руки, дома займався окрім електрики, ще й будівельними роботами. Як, я потім пересвідчився, він був добрим штукатуром-плиточником, теслею. Міг вибудувати цегляний мур не гірше професіонального каменяра. Тож тут, у приватному секторі на окраїні Бер-Шеви, у нього з'явилася клієнтура зі всіляких будівельних справ. З часом заявок стало більше ніж сил і часу на їх виконання. Хоча Яків не дуже любив ділитися грошима, але життя змусило. Почувши, якось, в розмові, що я на військовій службі у будівельному батальоні придбав

фах штукатура-плиточника, запропонував згадати минуле — попрацювати на підробітках. Я погодився.

То ж, того дня, ми з ним потрапили до одного цікавого будиночка... Коли йшли туди, Яків повідомив: на нас чекає проламана в кількох місцях огорожа і кафельна плитка в приміщенні. Також сказав, що заправляє в домі господиня-одиначка, чоловік якої, чи то вмер, чи, не зрозуміло куди подівся. І, що тій жінці трохи за сорок і має двох милих дочок-юнок. Одна біля неї, а друга навчається в Тель-Авіві. Та й сама жіночка нівроку. У тому, що господиня "нівроку", я пересвідчився побачивши симпатичну чорнявку, яка зустріла нас при вході.

Зазвичай, єврейки з юних літ досить апетитні. Як хтось розповідав: вже в чотирнадцять-п'ятнадцять років, все при них, що спереду, що ззаду. Проте, з роками, вони починають швидко губити принади і під сорок і далі, це вже, в основному, роздаті в усі боки тітки, заморочені домашніми турботами та, щоб "смачно поїсти".

Ханна, як вона назвалася, — була не з таких. Очевидно життя без чоловіка зробило її не роздатою. Вона, скоріш, була худорлявою, проте з привабливими формами, до того ж, з милим, східного типу обличчям. Це значить: брівки по-ластівчиному "в розліт", темні блискучо-утаємничені очі та округлі щічки. Вона мені одразу запала в очі.

Запала то запала, але одразу ж, почали спрацю-

увати гальма. Хоча я розведений, і ні перед ким не мав ніяких зобов'язань — до Ізраїлю приїхав лише заробляти. Будь-які шури-мури мені ні до чого! І основний аргумент — я далеко не пацан. Щоправда, від незвично-важкої праці та сякої-такої їжі, я скоріше був схожий на худого підлітка (це, якщо не звертати увагу на обличчя). Висновок: ніяких сердечних справ!

Ми з Яковом взялися до роботи, адже час був далеко за полудень, а південна темінь настає досить швидко. Поки зносили розкидане каміння, з якого тут, зазвичай, будують огорожі, поки готували цементний розчин, та мурували, Ханна була поряд. Жінка в усьому намагалася брати участь...

— Не поняв, — бурчав стиха Яків, коли вона відходила. — Якого чорта? Вчора, лише поздоровкалися і попрощалися, а сьогодні крутиться на очах, мов та дзига. Може не довіряє?... Так би одразу сказала, а то ще, здуру, не заплатить... (Для Якова, це було б, катастрофою).

А до мене почало доходити. Виходить, я ще нічогенький собі чоловік... Видно, теж запав їй в око, бо раз-по-раз кидає на мене зацікавлено-загадковий погляд.

Того дня ми провозилися з огорожою до темряви. Добре, що у дворі було освітлення. Поверталися до свого складу-спальні майже опівночі, виснажені до краю. Хотілося гепнутися у ліжку і ні про що більше не думати. Але оті загадкові очі продвжували маячіти переді мною. Тьху, ти чорт! Невже я знудьгувався за жіночою ласкою?... І це, не дивлячись на важку

працю... От, що значить інстинкти. Тримайся Петре і, не піддавайся!

Наступного дня, Яків закінчував з огорожою, а я взявся до вищербленої плитки на підлозі та старовинному каміні, зробленому, певне, більше для краси, ніж для зігріву чималої зали. Ханна знову тут-як-тут. До речі, спілкуватися доводилося більше на мигах. Я майже не володів івритом, а жінка не розуміла української бо приїхала до Ізраїлю з Німеччини.

Коли б хтось побачив збоку наше спілкування, напевне, від сміху за живота б ухопився. Але порозумілися. Особливо після того, як я, примітивши в іншій кімнаті тенісного стола, повідомив (знову жестами), що граю в теніс. Це дуже сподобалося одній з дочок, особливо після того, як викраявши кілька хвилин ми зіграли дві-три партії. Хоча я на батьківщині був розрядником, і не обминав спортивного залу, з її дочкою довелося напружуватися. Напевне, далася взнаки, кількамісячна перерва в тренуванні, та досить гарна гра дівчини.

Ми з Яковом завершили роботу майже одночасно. Часу до повернення на Промзону вистачало і Ханна запросила нас до столу. Вона сіла поряд мене. Сіла так близько, що я відчував тепло її тіла(можливо, я відчув би його й на більшій відстані, таке воно було жагуче). Жінка раз-по-раз підкладала нам їжі, а коли нахилилася над столом до тарілки Якова, який сидів навпроти, звабливі груди мало не впиралися

мені в голову. Дух, що пахтів від них, п'янив не менш ніж вино, яке ми пили. Напевне, таки, я ще чоловік "будь здоров", якщо навіть після втрати ваги, моє ество, від тих доторків, зробилося неслухняним до доводів тверезого глузду. До Якова, нарешті, "дійшли" оті тупцювання жінки коло нас і тертя біля мене. Штурхнувши під столом ногою, він розуміюче-підбадьорливо підморгнув і почав збиратися.

Але ж, я твердо вирішив не піддаватися?! Навіть теж почав збиратися. Проте дочці Ханни не зміг відмовити — надто знудьгувався за тенісом. Та після кількох партій, коли б не мати, упав би в знемозі біля столу... Несуворо вичитавши дитині, жінка, не зводячи з мене загадкового погляду, запросила освіжитися.

"Освіжитися, і тільки освіжитися" — наказували гальма. Я їм у відповідь: — "безумовно! Лише помиюся, і чистим та свіжим повернуся до рідної промзони. Що ж тут поганого? Не доведеться штовхатися у черзі до душу".

Лише... помиюся...

Юне створіння, дещо незадоволене, що мама перервала захоплюючу гру, проте — з усмішкою-розумінням, провело нас поглядом до ванної кімнати.

Двері, які я нерішуче спробував за собою зачинити, зрозуміло, не витримали натиску жагучої жінки.

За дверима залишилися й гальма...

Що то було за миття! Якщо на початку, я дещо соромився свого схудлого тіла, то згодом, від ласк зголоднілої за чоловіком жінки, все забулося. На-

певне, я також знудьгувався за жінкою, бо все те, що відбувалося у ванній кімнаті, можна було порівняти хіба що з пристрасним вулканом. Ми цілувалися, стискаючи в обіймах одне одного. Злившись в одне, вигукували, шепотіли якісь слова... Ми не розуміли мови, та нам і не треба було розуміти — наші тіла краще за все розумілися між собою, адже мова тіла немає кордонів.

Я вийшов з ванної кімнати, а ноги підгинаються. Тепер вже мені повний капут! Я й, сотні метрів не пройду — упаду знесилений. Треба хоч трохи відпочити... Гальмам напевне стало шкода мене і вони зникли без сліду.

Поруч з Ханною, я поплентався до ліжка. "Пів години і піду. Лише пів години полежу і до промзони..." — сказав я собі, падаючи в обійми свіжих простирадл і, жінки. Ну!, "Тримайся, старий!" — вигукнув у думці і знову закрутилося... Коли б у спальні не було кондиціонера, згорів би без сліду й натяку від вогню, що палав між нами. Очевидно, ще допомогли, оті кілька місяців важкої праці, які не лише змусили схуднути моє тіло, а, як не дивно — зміцнили його, бо, я з честю витримав пристрасний наступ жагучої жінки.

Прощаючись, ми домовилися, наскільки можна домовитися майже не розуміючи одне одного, зустрітись ще.

До промзони треба було пройти кілька кілометрів містом і пустелею. Я був здивований тим, що майже

не помітив, як пройшов оті кілометри. В тілі, не зрозумілим чином поєдналися: солодка млість-втома і звідкілясь (напевне від жагучої Ханни) отримана енергія. Не дивлячись на це, я вирішив придбати велосипед. У будь якому разі, транспорт — не абияка полегкість для втомленого працею та коханням тіла. Я відчував, що втомлюватися, мені ще доведеться, і не одноразово.

Лежачи в ліжку, довго не міг заснути, перебираючи в пам'яті незабутні миттєвості. Таки пристрасне кохання з гарячою жінкою — велика сила.

ПІДСОБНИКИ

Нам, електрикам, було важко працювати в Ізраїлі. Проте з працею підсобників, це не йшло ні в яке порівняння. Чесно скажу: доводилося і нам довбати у кам'янистому ґрунті канави та ями для стовпів, але це, як двадцять до восьмидесяти відсотків. В основному, нас діймала спека та подерті руки об гострі задирки в алюмінієвих стовпах. Досить скоро ми й до цього прилаштувалися. Надягали куртку чи сорочку на кілька розмірів більшу, щоб рукава були довгі (пальці залишалися відкриті, адже саме вони робили основну роботу з монтажу електронного начиння). І хоча, з іншого боку, нам було від того одягу ще спекотніше, але у порівнянні з підсобниками, ми

90

були просто інтелігенцією. Їхній робочий день з початку й до завершення був заповнений копанням та довбанням! Кайло й лопата — все, що вони бачили на протязі вже більше ніж половини року в Ізраїлі.

Коли ми збиралися за нашим "круглим" столом, підсобників одразу можна було відрізнити від електриків. Почорнілі, схудлі, на руках випинаються жили — напевне, не раз хлопці згадали про минуле життя і працю в Україні. Навіть Іван — син Якова, втратив вигляд. Яке там пузо! Нині на широких плечах вільно звисає теніска, на темному, без звичного рум'янцю обличчі — лише очі зблискують. Але особливо зблискують, коли мова заходить за спиртне, ще більше — коли тримає в руках пляшку. Яків уже й не лає його — боїться. Двоє підсобників не витримали і втекли від наймача "на свої хліба", навіть останнього місячного заробітку не дочекалися. Тепер, десь мотаються по Ізраїлю у статусі нелегалів і кожному мить оглядаються на міштару. Ми вже знали, що таких "тудяг" у цій країні більше ніж достатньо.

— Розумієш, Петре — Іван, мов теля, ото тільки з лопатою та кайлом і понімає, — сумно ділився зі мною Яків. — Як потягнеться за кимось — згине. Краще вже нехай п'є... Аби порядок був. Стара ніколи мені не простить, якщо з ним щось стане.

Така ж біда була і в інших підсобників. Ми, електрики, проти них — взагалі вважалися "непитущими". Наймач навіть оштрафував деяких з них. На якийсь час, це хоч не припиняло, але зменшувало

споживання горілки — проте ненадовго. Поміж них, лише Василь з Чернігівщини тримався — не вживав. Цікаво, як йому там — на хімічному заводі? Нічого не повідомляє про себе... Суля-Сашко теж мовчить, або товче одне — не знаю. Ми всі, частенько згадуємо душевного Василя.

Мені здається: підсобників тримає тут, лише надія, що незабаром їхній заробіток прийде до норми. Повинні ж нарешті хазяї припинити вираховувати за оті клятві "послуги", яких ми майже не відчуваємо.

ЧЕРВОНІ ЛІХТАРІ

А життя заробітчанин, не дивлячись на важкі трудові будні з немилосердною спекою та постійним недоїданням, продовжувалося. Поволі звикли. Хоча, ой-як важко було звикати! Та чоловіче єство невпинно потребувало ще чогось. Хто задовольнявся алкоголем. Хто кожною вільною хвилиною — щоб поспати. А деяким цього було замало...

— Петровичу-у, — загадковим голосом простяг, якоїсь суботи Володя. — Шаба-ат! Хто мені обіцяв, що підемо до борделю, га?

"От, я — зараза! — подумалося мені. — Треба ж було лягнути про бажання відвідати заклад з червоним ліхтарем при вході".

— Ну-у... Раз обіцяв — підемо.

Ми поробили нагальні суботні справи, тобто:

приготували їжу на наступний тиждень, попрали деякі одіванки, щось поремонтували. І після полудня, помандрували спекотною пустелею до міста.

Між іншим, поділюся одним спостереженням: Якогось дня, я помітив між земляками Григорієм та Володимиром, розкол у відносинах. Те, що вони були різні за характерами — Григорій-імпульсивний, швидкий на рішення, а Володя, скоріш флегматик, їх не єднало, як буває зазвичай, а навпаки — роз'єднувало. До того ж, трудоголіку Володі, очевидно, набридло робити роботу за Григорія, котрий полюбляв часті перекури та язиком поляпати. В особі балабая Йосі, той придбав доброго напарника по розмовам ні про що. Балабаєві нудно постійно щось жувати, хочеться іноді й потеревенити. Чого не поляпати язиками, якщо робота йде — Володимир постійно гонить по півтори норми.

Терпів Володя, терпів — та якось між земляками відбулася чоловіча розмова, яка закінчилася чималим синцем під оком Володі. Це очевидно стало останньою краплею. Земляки ще працюють разом. Проте майже не розмовляють — відбуваючись лише короткими репліками по роботі.

Долинали до нас розмови про наміри, чи рішення хазяїна про відправку Володимира, після завершення їхньої електролінії, чи то на хімзавод, чи у відрядження до Аждоду — міста за сотню кілометрів від Бер-Шеви. Там, вже більше місяця працює невелика бригада з кількох підсобників та електрика Максима. (Його відправили після того, як до нашої бригади дали Якова. Напевне, майстер на всі руки

був їм потрібнішим саме тут). До вух Володі новини про відправку також дійшли, тому й вирішив: наостанок відвести душу.

Спочатку ми зайшли до пошти. Звідсіля послали (коли назбирувалося), якісь гроші по "Вестерн Юніону", та розмовляли міжнародним телефоном з рідними. До зарплатні залишалося пів місяця і коштів, щоб відіслати, не було. Тому, лише потелефонували на батьківщину. Я відвів душу розмовою з дочкою і онукою, Володя — не знаю з ким, але, не закінчивши розмови, гепнув слухавкою об апарат, мало не розстроївши її. Потім — плюнув і вхопив мене за плече.

— От бля! Пішли! Вже сил немає! Побалакати толком не може! Лише скиглить та й скиглить! Грошей їй, бачите, мало, — перекривов жіночий голос. — А я їх, що, бля, штамкую — чи що! Спробувала б хоч день тут пожаритися...

Двоповерховий будинок розпусти знаходився на сусідній вулиці. Збудований, напевне, на початку двадцятого століття, бо мав ліпні витівки навкруг щільно занавішених вікон. До цього дня я не звертав на нього уваги. Хоча не раз проходив мимо. На підході до нього, аж смішно стало, (а я думав, що то жарти) — над входом горів червоний ліхтар (до речі, теж з витівками — під старовизну). Одразу згадалася колись прочитана книга про такий заклад і червоний ліхтар при вході.

Услід за Володимиром, по дерев'яним сходинках,

я піднявся на другий поверх. Принагідно, у пам'яті виникли кадри з фільму про бордель.

У великій кімнаті, куди ми зайшли і зупинилися проти товстої тітки за столом на проході, нічого схожого на фільм і книгу не було. Був день, але кімнату освітлювали кілька плафонів з-під стелі, бо стіни і вікна завішані важкими хвилястими шторами. На вікнах штори були світліші, а на стінах — якогось невизначено-темного кольору. Кілька жінок — бо дівчатами назвати їх було важко, сиділи на чималому, не першої свіжості дивані. Вони були повністю одягнені: тобто — хто в кофті й спідниці, хто в платті, а хто в кофті й джинсах. А я гадав, що у такому закладі, жінки повинні виставляти свої принади, щоб приваблювати клієнтів — (враження від книг та кінофільмів). У цьому ж приміщенні, взагалі, нічого еротичного не помічалось. Навіть картин еротичних — жодної(ї це називається — бордель?). У глибині — за столом, засланим скатертиною невизначеного кольору, ще четверо трохи молодших жінок різалися в карти. Саме різалися, бо, не звертаючи ніякісінької уваги навколо, вони азартно ляпали картами по столу. Все це, скоріш, нагадувало обстановку на вокзалі.

— Машка, не махлюй — сука! — російською вигукнула одна і, звівшись на повний зріст, з розчепіреними руками потяглася до тієї, що сиділа навпроти.

— Девки, тихо! — звелася на ноги товстуха. — Ослеплі — не відіте клієнтів!? — і до Михайла, яко-

го очевидно вже запам'ятала: — Тебе Любку?... — і знову в бік картярів, — Любаша — на виход.

— Він — перший раз, — пояснив Михайло товстусі, вказавши на мене. — Поняла?...

Володимир з Любою зникли за занавіскою, а жінка розвернулася до мене.

— Осмотрелся?... Возьми Раису — она всему научит... — показала на тілисту молодицю з дивану.

Я, з нерішучим виглядом, м'явся біля столу. Побачивши, що тут і як — вже отримав враження для якого суди прийшов. Інтимності не дуже хотілося. У пам'яті й тілі, ще були свіжі любові з Ханною. Не знаю... Скоріш за все, я просто був не готовий до сумнівних, з непередбачуваними наслідками, зносин.

— Та я... не знаю...

— Стеснітельний, что-лі?... — зареготіла товстусля.

Услід за нею, захіхікали інші.

— Вибачте, але я... Я краще піду, — похапливо розвернувся і рушив до дверей.

Вже на сходинках до мене долинуло:

— Дерьовня забітая! Сам не знаєт, чево хочет...

Я вийшов з будинку, немов вибрався на берег з каламутної річки. Захотілося навіть струсити з себе щось невидиме, але неприємне.

"Ху-у-у. Нічого собі... От і побував у борделі?... Вражень надовго вистачить — буде, що згадати при нагоді".

Присів на лавочку неподалік від будинку. Чекав Володимира, а в голові крутилося: але ж — ні одної дівчини, чи жінки зі сходу, всі наші — з Союзу! На-

певне, теж приїхали на заробітки... І отак, заробляють...

Проте, відвідини за якусь струну в душі смикнули; захотілося простих, людських відносин. Може зустрітися з Ханною. А може — просто пограти з її дочкою в теніс...

Володя вийшов з помітним відчуттям полегшення.

— Що, Петровичу, розхотілося?

— Знаєш, як виявилось — мені не пече.

— Ну, не пече — то й не пече, — відказав він. Володя, взагалі любляв більше працювати ніж балакати.

Починало темніти. Ми трохи посиділи, потім пройшлися пішохідною вулицею, злившись з натовпом місцевих чоловіків та жінок. Випили по кухлю пива зі смачними "мисливськими" сосисками в китайській кафешці. Потім підкупили в гастрономі продукти і попростували до промзони.

НАРЕШТІ

Треба ж, щоб і в нашому заробітчанському житті колись настало свято. І воно настало!

Зазвичай, Суля або Сашко — як кому подобається, зустрічався з нами в шабат. А тут, немов світ зробився навиворіт. Він повідомив через балабаїв, щоб

у середу хлопці нікуди під вечір не розбігалися — у нього, бачите, важливе повідомлення.

У кожного з нас на середу було щось заплановане. В основному — підробітки. За ці місяці ми вже звикли, що місцеві люблять конкретику. Якщо домовився про щось з роботодавцем — то слова треба дотриматися. Інакше, наступного разу — "пролетити", згубивши довір'я. Такі випадки вже бували з нашими нехлюями: одним з підсобників, та Григорієм. Випадки вартували їм доброго приробітку, та змусили шукати підробітків. З тієї причини, ми були знервовані, але чекали — надто вже Сашко наполягав на зустрічі.

І він з'явився. Як завжди зі "зброєносцем" Фімою.

— Що, дітки? Готові? Валерьянки ковгнули?...

Ми напружилися в нетерпінні, що за новину він нам припас? Поки-що, нічого доброго ми від нього не бачили.

— Ладно, бачу, що готові... Значить та-а-ак, — протяг мучитель і вибухнув: — З сьогоднішнього дня ви отримуєте повну зарплатню!!

В приміщенні стало чути лише шелестіння вентиляторів. А потім — голосний видих, довго стримуваного повітря. І знову тиша. Надто довго ми чекали цієї події, щоб зараз танцювати танець радості перед Сульою. Він зрозумів це по-своєму.

— Не раді? То я можу, ще місяць-два протягти...

— Сашко! Не вийобуйся!! Скажи конкретно, йоли-пали, що, коли і як!? — підвівся Григорій.

— Та-ак. Тільки без грубощів! Сьогодні й отримаєте... Фіма! — покликав незмінного супроводжуючого. — Давай!

Безумовно, після цього ми пробачили йому на-

віть незапланований вечір.

— Та не нажріться горілки, як свині — дочекайтеся шабату. — Дивлячись на наші вдоволені фізіономії, не втримався щоб не шпигонути. — І не робіть шкоди — бо штрафи вмиють зменшати зарплатню — може навіть до нуля...

Та ми його вже не слухали. Кожен подумки розраховував, як розібратися з грошима. Скільки висилати? Скільки на їжу — адже тепер можна дозволити собі якийсь делікатес та різні забаганюки. Деякі, на ту хвилину, навіть зневажливо подумали про пиво й горілку. Адже тепер можна хильнути не якогось шмурдяка за десять шекелів, а доброго-фірменного питва.

— Бачив французський коньяк у сепермаркеті, — закотивши очі від майбутнього кайфу, мрійливо сказав Іван. — Я його ще від Борисполя запам'ятав: дорогий, падлюка! Та тепер попробую, — щоб було, що розказувати вдома...

Тут, на повен зріст, підвівся наш підпільник Юрій і вимагаючи уваги, замахав піднятими до гори руками.

— А тортика, заради такого випадку, ніхто не хоче?!... Хто хоче тортика?!!

Само-собою, всі погляди звернулися до нього. Але він, нічого не пояснюючи продовжив:

— Значить так!... Ви тут готуйтеся, а я зараз...

Щоб не гаяти даремно часу, ми взялися збирати на стіл. Іван майнув до знайомого араба і приніс двійко пляшок горілки.(Ділові араби придумали

підробіток: закупляти горілку, щоб при нагоді перепродувати: нам, росіянам та румунам).

Ми вже повністю налаштувалися до вечірки, а Юрія все ще не було. Заінтриговані загадковими словами рудого — з нетерпінням чекали на його появу. Нарешті, коли випили по першій — він з'явився. І — не впорожні!... Наш інтелігент (його ми так прозвали тому, що працював у конторі й кривавих мозолів на долонях не мав), стояв при вході з великим сітчастим мішком, наповненим... круглими та квадратними коробками.

— Ні хрена-собі, йоли-пали! — очі Григорія розгорілися. Він, виявляється, любляв ще й солодке. — Скільки ж їх там!?

— Не рахував, — скромно відказав Юрій. — Може десяток, може півтора.

Вже, коли всі смакували тортами, пояснив: — Яюсь, катаючись для моціону по промзоні, — примітив, біля одного складу коробки на піддоні. Придивився — торти. Покуштував — свіжина. — Він засміявся, кинувши погляд у бік старого Матвія, котрий, як завжди щось перебирав у своєму кутку. — Думав зникати, щоб тільки самому, в ничку ласувати. Та стало жаль, щоб скільки добра пропадало... До того ж, захотілося хоч трохи підсолодити ваше життя...

Після тих слів, Григорій з Іваном підхопили його на руки і, кілька разів підкинули до гори. Решта — аплодисментами та схвальними вигуками підтримала цей вилив емоцій.

До речі, Юрій, раніш від нас придбав спортивний

велосипед. "Для моціону" — пояснив із загадковим виглядом. Ми не стали розгадувати, що то за "моціон" такий, бо знали — йому просто-напросто, треба їздити до дівчини в Бер-Шеву. Пошесть з придбанням велосипедів виявилася заразливою. Після Юрія, купили по двоколісній машині — я та Максим. Він сказав, щоб спину розробляти, ну а мені, само-собой, по причині не близького проживання гарячої Ханни. В Ізраїлі велосипеди коштують недорого, тому ми могли дозволити собі таку покупку.

— О! Тепер ще одна точка з'явилася, — задоволено зробив висновок практичний Яків. — Хоча й не дуже я падкий до солодкого, але разок-другий полачувати — можна.

— Еге ж, — підтримав батька Іван. — Я теж, люблю тортики.

— Невже, більше чарки? — шпигонув Сашко, який залишився на вечерю — бо любив пригоститися "надурняк"; та ще, проконтролювати нашу, непередбачувану, після п'ятої чарки поведінку. — За вами, мов за дітьми — кожну мить око потрібне.

— Чарка — то друге, — прибрав значимий вираз на обличчі Іван. — Чарка — то допінг. Без якого при нашій роботі у пустелі — хана.

— Скоріше, з чаркою — хана... — буркнув на те Яків.

— Добре, дітки. Але в мене, ще не все на сьогодні, — Сашко, значуще, підійняв догори наповнений пластиковий стаканчик. — Тихо!... Давайте, разом, проведемо Володимира і підсобника Дмитра, у відрядження до Аждоду.

"Таки сталося — подумалось мені. — Добре, хоч

не на хімзавод".

— Там — запарка, — на запитальні погляди пояснив Суля.

Ми знову припишкли. Важку мить порушив Григорій:

— Умієш ти спаскудити настрої, йоли-пали.

Всі вже знали про Аждод. Це місто розташоване на березі моря. Проте наші хлопці, за більше місяця праці, моря в очі не бачили. Щоб скупатися — мови не велося. З ранку до вечора гнали лінію. Її, за словами хазяїна, треба було завершити ще позавчора.

Максим надіслав вісточку — вже ледве повзають від спеки та постійної перевтоми. День-у-день давить балабай і брат хазяїна — котрий там днює й ночує. Навіть фрукти й овочі, що оточують з усіх боків — не приносять задоволення...

Вечір був спаскуджений. Не допомогли навіть торти та довгоочікуваний заробіток. Від їжі і питва вже не мали задоволення. У кожного в мізках свердлило — адже він, також, міг виявитися на місці Володі й підсобника.

Ще трохи посиділи і розбрелися по ліжках. Лише гудіння вентиляторів, які не охолоджували, а тільки розганяли гарячі потоки, супроводжувало сумні думки заробітчан.

ХАННА

У нашій невеличкій бригаді відбулися зміни. Замість Максима, котрого відіслали до Аждоду, працю-

вав Яків. Додали ще одного підсобника, бо настала запарка з монтуванням освітлення двох перехресть. Балабай Михайло пив таблетки і бігав від стовпа до стовпа. Скільки ми його знали, чоловік страждав чи то від виразки шлунку, чи ще від чогось. Проте, добрий душею, він завжди намагався допомагати нам: хоч підказкою чи порадою. Ми були задоволені й тим і більшого від нього не потребували. Головне — нормально-душевне ставлення у чужому краї.

З розповідей товаришів нам було відомо, що деякі балабаї були просто звірі (особливо погано розповідали про мароканця — балабая з Аждоду). В основному, самі вони до роботи рук не прикладали, хіба-що — іноді управляли екскаватором. Хлопців-же добряче гнобили. Хоча, як ми потім дізналися: вони повинні працювати нарівні з нами. Та кому ти пожалієшся — ми, такий же матеріал, як залізяки чи пластик. Одним словом — "витратний" матеріал. З нами можна не панькатися: відіслати на хімзавод, або у важке відрядження, навіть не питаючи згоди.

Яків зі свого переводу був задоволений. По обіді, облизуючи ложечку з-під йогурта, видав:

— Тепер, до вечірніх підробітків ще й разом будемо пектися на монтажі.

— Напевне, з підробітками покінчено, — відповів на те я. — Принаймні, поки що.

Він витріщив на мене очі.

— Ти чого? Обнаглів?... Чи розбагатів?

— Та не розбагатів я. Ханна багато часу забирає...

— Ох, ці баби! Завжди з ними морока! — було видно, що Яків стурбований. — Мені ще ні з ким так легко не працювалося...

— Спасибі, але... такі справи...

Ще довго після нашої розмови, від його стовпа долинали голосні висловлювання щодо клятих жінок — які в момент можуть розвалити будь-яку добру справу і навіть чоловічу дружбу.

Нам, і справді, добре працювалося разом. Ні йому, ні мені не треба було довго пояснювати тонкощі виконуваної роботи. Напевне, спрацьовував життєвий досвід. Хлопці жартували: зійшлися два старі пердунці — один без одного не можуть. Хоча, які ми старі: мені сорок шість, а Яків на рік старший. Проте його досвіду в будь-якій роботі вистачало на нас обох.

Але це сталося. Хана — на якийсь час, (а може й на зовсім), припинила нашу співпрацю на підробітках. До великої міри тому зарадило, що ми, нарешті, почали отримувати повну оплату праці на основній роботі.

На фронті "кохання" все йшло, як волів Всевишній. Тобто, так — як повинно йти у заробітчанина з місцевою, котра майже не розуміє його. Хоча, за майже два місяці нашого спілкування з Ханною, я так-сяк оволодів івритом. Принаймі: щось попросити, подякувати, запитати де, що знаходиться, як справи — вже міг. Та з жінкою, більше спілкувався на мигах та мовою тіла. В останньому, ми цілком по-

розумілися. Після кожної нашої зустрічі я повертався до промзони задоволений, хоча, неначе випраний і віджатиї у пральній машині.

Поволі, я зробився майже батьком для дочок Ханни. Швидко порозумівся також зі старшою, котра навчалася в Тель-Авіві. Вона іноді навідувалася додому. З нею, мені навіть було простіше — дівчина непогано володіла російською. Пояснила це результатом кохання з юним алімом. Безумовно, найголовнішим приводом до товариських стосунків з дівчатями — став теніс. Ох, той теніс!... Якби Ханна не забирала мене від столу — дівчиська заганяли б до смерті.

За цей час, я навів лад з будівлею та у дворі. Робив цю добру справу з бажанням і задоволенням (напевне, в мені прокинувся господар). Щось прикріпив, щось підрихтував та підфарбував. У будинку і навколо, нарешті почала відчуватися чоловіча рука.

Я відчував — Ханна з кожним днем все більше прив'язується до мене. Хоча, що до себе (чесно кажучи), повністю впевнений не був. Занадто міцно, я залишався пам'яттю й думками з Україною — просто не уявляв себе поза її межами. Заробляти на протязі якогось часу гроші — це одне, а жити постійно — навіть у думці такого не мав.

Одного разу, в присутності її подруги — алімки з росії, я спробував м'яко пояснити це. Я навіть відшукав вагомий аргумент: через п'ять місяців мій контракт закінчується і хоч-не-хоч, а країну доведеться залишити.

Ви б тільки бачили, що після моїх слів сталося!

Темперамент жінки вилився на повну: "Ти не любиш мене! Погрався і, кинеш! А я, дурна, закохалася! Та я жити без тебе не можу" — І зовсім добила: "Я уб'ю себе..., але перед тим, уб'ю тебе!" — так приблизно переклала алімка. (Ну, що тут скажеш — піденний темперамент). Довелося заспокоювати, казати, що я теж її кохаю без міри і, що часу в нас багато ще залишилося — щось придумаємо... Тоді Ханна ще раз огорошила. Розповіла, що відвідала управління справами рапатріянтів і дізналася — мені навіть можна прийняти громадянство, якщо оженюся на ній.

Проте оженитися було не просто...

Вона подивилася, довгим, поглядом прямисінько мені в очі й запитала. Чи немає, випадково, у мене родича-єврея з матириного боку?... Спочатку, від дивного погляду, а потім, ще дивнішого запитання, я мало не звалився зі стільця... Довелося взяти себе в руки і сказати, що подумаю.

Той вечір завершився прохолодно, і без кохання. Щоправда, дочка Ханни намагалася затягти мене до тенісного столу, але мати гарикнула на неї так, що та одразу заховалася в своїй кімнаті.

Додалось мені, після тих відвідин, думок і переживань... До всього, запитання Ханни змусило мене важко задуматися. Та як не перебирав я, аж до п'ятого кореня всю свою родину — не відшукав там жодного єврея чи єврейки...

ОЙ ВЕРБО, ВЕРБО

Не дивлячись на всілякі перепони, нашому комфортному існуванню — життя поволі-поволі вирівнялося. Нарешті, ми отримуємо нормальну заробітню платню. Бажаючі мати на карманні витрати — можуть ще й підробляти. Хоча, якщо відверто — більшість знахабніла і на підробітки плює. Я, до речі, відношусь до таких. Але аргументую це тим, що мені сорок шість, і що грошей відіслати дітям — вистачає. Також, вистачає на забаганки для себе і квіти, чи якісь приємні дрібнички для Ханни.

Але ж, окрім матеріального, ще є й моральне, духовне; врешті-решт — естетичне задоволення. І потреба в цьому зростає по мірі зростання добробуту людини.

Це все я кажу до того — що, окрім випивки у вільну годину, ми почали здійснювати різні культурні заходи. За-водієм у цьому став рудоволосий Юрій. (Особливо після того, як отримав під оком здорового синця в китайській кафешці). З його легкої руки в один з шабатів ми їздили до Єрусалиму. Адже бути в Ізраїлі і не відвідати Єрусалим — невинуватий гріх. Після поїздки, на кілька тижнів нам вистачило ділитися враженнями. Рідні та знайомі, яким похвалилися про відвідини історичного міста, напевне, по-доброму заздрили нам.

Неодноразово, тілом і душею, відходили від повсякденності, на теплому Середземному морі. Мені, особливо пам'ятними залишилися перші відвідини

моря. Тоді, по незнанню, чи з підлої натури: балбес Григорій, кинув Іванові на спину медузу. Що сталося після того!... Син Якова мало не втопив придурка, бо спина пекла мов злита кип'ятком. Врешті-решт, все скінчилося пляшкою горілки від Григорія і якоюсь мазутою на спину від Іванового балабая.

До речі, обпечену спину, лікував Іван на промзоні, бо до лікарні нашого брата, не підпускають і на поріг. Медичну страховку, виявляється, нам не оформили — адже за це чималі гроші треба викласти. Як я вже згадував — хазяїн гроші рахувати уміє. Доводиться лікуватись самотужки: народними методами і пігулками (благо, в аптеці страховки не вимагають).

Але я відволікся. Вибачте. Отже, про культурні заходи.

Сьогодні субота — шабат. Невгамовний Юрій із самісінького ранку почав нас термосити.

— Підіймайтесь соні! На вас чекає незвичайний сюрприз!

— Та пішов ти! — незадоволено буркотів Яків. — Я ще від учорашнього не відійшов. (Яків продовжував підробляти. Адже для здійснення мрії — поїздки до Америки, треба назбирати кругленьку суму).

— Ну!... Як хочете, — не образився вогняночубий. — Але, заради того щоб побачити, та ще й посидіти під українською вербою в цьому пекельному краї, думаю — треба погодитися зі мною.

— Не тринди — хлопче, — протираючи очі, вже лагідніше мовив Яків. — Тут, лише баобаби, пальми

та колючі кактуси ростуть.

Ми, поволі прочумуючись після сну, дослухалися до розмови.

— Як хочете, але ми з Віолою вирішили сьогодні побувати в дуже цікавому місці. Саме там, росте наша рідна; напевне, єдина на всю Бер-Шеву — верба.

— Ой, вербо, вербо — чом ти похилилась?..., — зі свого кутка чи проспівав, чи продекламував, але задушевно — Іван. — Я, з тобою — Юрко! Майже рік, бля, спека, пальми, колючки і робота — хай вона вогнем горить! Я — з тобою!...

— Ваню-у-у, — хитро протяг від свого ліжка Григорій і нахилився до тумбочки. В руці звабливо зблиснула пляшка. — Ти тільки, йоли-пали — подумай: кладу оце добро в морозилку... І за десять хвилин — по-стопарику холодненької. Га? А далі вже, як карта ляже...

Іван повернув голову до нього. В кімнаті запанувало напружене чекання. Невже відмовиться?... Та — ніколи в житті!

Іван, якусь хвилину, не відводив погляду від пляшки. Потім втупився в єхидну пику Григорія. Від важкої задуми здоровань аж почервонів... Нарешті видав:

— Ні, Гриша. Це можна, коли завгодно, а верба... — погляд його зволожнів. — Верба, брат, — то Україна. А я за нею так скучив, так скучив...

Всі ледь не попадали з ліжок: і це наш незворушний Іван!

Я кинув захоплено-здивований погляд на Якова. Той, лише розвів руками. (Щоб Іван колись відмо-

вився від випивки, та ще дармової — дивина)...

— Хто ще? — скориставшись моментом, немов на розпродажі, зазивно вигукнув Юрій.

Проте, звабив він лише мене Якова та Івана. Незабаром, приїхала на авто Віола.

— От і добре. Менше народу — більше кислороду, — задоволено висловився Іван. — Все-дно — в машину більше б не вперлося, а топати пішкадрала по сонцю — хай воно горить.

Віолі, видно не дуже подобалася наша компанія. Я зрозумів, що вона бажала бути лише з Юрієм. Але вихована дівчина, принаймні зовні — цього не показала. Та мене не обдуриш. Спостерігаючи за поведінкою юнака, відчував, що в них щось відбувалося не так. З якогось часу, я став помічати прохолоду у стосунках. Напевне тому, Юрій нас і приохотив.

З-за автомобіля, до мене долинув дещо напружений тон розмови між закоханими. Коли, червоніший, ніж звичайно, Юрій проходив мимо — я притримав його за руку.

— Може нам не варто, їхати...

— Все окей! Ноу проблем. Їдемо, — відповів Юрій заспокійливо і пішов збиратися. Він, скільки я його знав, завжди був стриманий на емоції...

Сьогодні ми їхали туди, де мені, та напевне і Якову з Іваном, бувати ще не доводилося. Адже Бер-Шева чимала, а ми знали лише: вулиці де працювали, пошту, супермаркет, базар та кафешки.

Нарешті, авто зупинилося. За брамою з візерунчастого металу виднілася алея, що вела очевидно в середину парку. "Очевидно", бо, в моєму розумінні й пам'яті — парк, то тіністі алеї поміж безлічі де-

рев. А ще клумби з квітами. Іноді фонтани. Нас же зустріли звичні вже баобаби, пальми, невідомі кущі та штучна трава.

— Бля! Вона ж, пластикова! — не стримав здивування Іван. Він сидів навприсядки, розминав і розминав у долоні траву, що покривала(не зручно навіть сказати землю) — каміння навкруги.

— Зате — ніколи не засохне, — сказав Юрій, вислухавши пояснення Віоли.

Взагалі, він з дівчиною спілкувався досить оригінально. На початку знайомства — англійською, адже дівчина не володіла російською, а тим більш — українською. Ми, по своїй простоті, здивувалися, дізнавшись, що Юрій добре володіє англійською. Напевне тому, що в Україні іноземні мови не в пошані. Може надалі, збільшиться знавців, якщо ближче зійдемося з Європою...

Що-до Юрія, як потім виявилось, він мав хист до мов — добре знав ще й німецьку, і польську. За кілька місяців, після появи в Ізраїлі, а особливо за час відносин з Віолою — він досить добре оволодів івритом. Та оригінальністю у розмові між ними,(що нас чомусь напружувало), було часте вживання поряд з івритом англійських слів і виразів — ми вважали, що то просто понти. Проте згодом заспокоїлися — врешті-решт це їхня справа, якою мовою, та як розмовляти.

Віола, тоном гіда заходила розповідати про різні цікавинки в парку, а Юрій — перекладати. Ми

саме проходили біля глибокого і досить широкого рівчака з сухим дном і прямовисними кам'яними стінами. Він ділив парк якраз навпіл. Окрасою парку його аж ніяк не можна було назвати.

— Дивно, — замислено сказав практичний Яків, — ця канава тут зовсім ні до чого. Засипати і встелити травичкою — було б в самий раз.

— Це річка, — посміхнулась Віола, вислухавши переклад Юрія.

— Ой! Дозвольте упірнути! — не стримав реготу Іван.

— Нехай не дуже сміється, — відповіла дівчина. — Хотіла б побачити його обличчя, коли настане сезон дощів. Тут, майже виходячи за береги, мчатиме шалений потік. Кожного року в цій річці гине дві три душі.

— Нічого собі ривчачок! — після слів Віоли, Іван заповажав річку, якої поки-що немає. — Але ж!... Де верба?! Де моя вербичка? Я не вірю, що на камені, поміж пластиковою травою, може рости це Боже дерево?

Після перекладу Юрія, дівчина, трохи здивовано і де-що зверхньо, усміхнулася.

— У нашій країні росте все, що ми забажаємо. Адже перше, про що подбали наші славні першопроходці — це вода. — (Слухаючи її, мені пригадалася ще одна розмова, де також довелось відчувати гордість ізральтянина за свою країну — нам би отак: Україною та українцями пишатися)... Віола, тим часом,

продовжувала: а далі — технології, — дівчина посерйознішала. — Ми завжди брали й беремо найефективніше з усього нового. Це стосується не лише води, а багато чого, і електроніки та озброєння в тому числі. У нас все повинне бути найкраще. І воно таки найкраще! Бо нас мало, а навкруги — недруги.

Юрій, перекладаючи зміст її помпезної промови, здивовано поглядав на дівчину. Видно, вони ніколи цієї теми не торкалися. Я так і не зрозумів, чи йому сподобалася її патріотична патетика — чи ні. Але щось в тоні дівчини його напевне насторожувало... Проте, нашого втаємниченого рудоволосого іноді важко було зрозуміти...

— Це — точно, — пристав до розмови Яків. Чоловік до цього лише мовчки роздивлявся навкруги. — Якби я не мріяв про Штати, чесно скажу: поселився б отут. А чого ж: і хату, і меблю дають...

— І автомат, — докинув я. — Сусідство з арабами тебе не лякає?

— Та вже, якось, подружився б..., — менш впевнено відказав Яків.

Віола, запитала в Юрія, що говорив Яків і загорілася.

— Що-до подружитися — невпевнена. Ми більше трьох десятків років намагаємося та не можемо подружитися. Все робимо для цього. Даємо арабам: роботу, житло, всілякі привілеї. Все-одно теракти не припиняються. Вони скрізь кричать, що ми загарбники і все тут. — На мить замовкнувши, обвела нас, враз сполум'янілим поглядом. — Хоча, якщо добре копнути в історії — ще невідомо, хто був першим на цій землі!...

— Ой, бля! Та, шо ви про політику, та про полі-

тику! Де моя ве-е-рба!! — очевидно, терпець у Івана був на грані...

— Так он же вона — на тому боці рівчака, — показав я на знайоме віття, що ледь виглядало з-за альтанки обвитої плющем.

Іван кинувся до ажурного містка, що перетинав рівчак (нехай мені вибачать місцеві патріоти, але в мене язик не повертається назвати його річкою). Молодий чоловік, у кілька стрибків проскочив місток, оббіг альтанку і зник з виду. Підійшовши слідом за ним, ми побачили картину, яка навіть у залізного Якова видавила сльозу. Іван стояв на колінах і обома руками тримався за тоненький стовбурець, немов жадав втримати його від падіння. Довге, опущене донизу віття, спадало йому на плечі, немов коси казкової мавки. Плечі, завжди незворушного молодого чоловіка, раз-по-раз здригалися від беззвучного плачу.

— Шо, сестричко? Не дуже тобі тут?... — промовляв з нечуваною ніжністю. — Видно, як і мені-і... Кому ж, у далекому, чужому краю, буде добре!... — Він заходився поправляти шланга, з якого, при цьому, тоненькою цівкою цвиркнула рідина. — Може тобі водички не хвата?... Жалко їм, чи шо?...

До нас, тим часом, швидким кроком підійшов чоловік і щось стурбовано зговорив, майже закричав. Віола завела з ним розмову, потім через Юрія пояснила, що чоловік — працівник парку. Побачивши, Івана під вербою, він злякався, що той хоче зламати рідкісне дерево. Він хотів навіть визвати міштару, але вирішив, не гаючи часу спочатку самому спробувати припинити вандалізм. Почувши від дівчини

причину поведінки Івана, чоловік підійшов майже впритул і, поклавши руку тому на плече — почав щось заспокійливо говорити.

— Він просить Івана не переживати, — переклав Юрій. — За цим деревом особливий догляд — надто важко воно приживалося. Їм охота мати більше і різних дерев у парку. Не їх вина, що не всім рослинам у цьому кліматі комфортно.

— Ага... Це він правду каже. Мені теж, у цьому кліматі не дуже... — Іван відійшов на крок від верби і сором'язливо провів долонею під очима. — Кріпись, сестро. Каже — особливий догляд... Ну-ну... — І повернувся до працівника парку: — Дивись мені! Я ще прийду! Шо не так буде з сестричкою — голову відкручу!

Працівникові переклали. Той, зростом з Івана, але худорлявий, знову наблизився до нього і говорячи простяг руку. Іван, оглянувшись на Юрія взяв її до своєї.

— Він каже, що прикладе всі сили й старання, щоб верба росла і радувала тебе і всіх відвідувачів парку. — переклав Юрій. — А ще він каже — їй придасть сили, що ти потримався за неї, адже все в природі — взаємопов'язане.

— О-о! То він — мудра людина, — Іван стис руку працівникові — той скривився від болю.

— Ну, ну — бугай, — Яків кинувся між них. — Розчавиш руку людині...

— Я ж, від щирого серця, — Іван, зрозумівши, що перестарався — ніяково заховав свої лапища за спину.

Чоловік, тим часом, струшуючи звільненою рукою, усміхався, слухаючи переклад Юрія.

...Поверталися ми після тих відвідин, розчулені

до краю, мов би вдихнули рідного повітря батьківщини. Не розмовляли. Напевне, кожен намагався якомога довше втримати в собі оте відчуття. В душі, я остаточно ствердився, думаю, інші також — які б золоті ріки нам не пропонували, і не розповідали, на батьківщині все одно миліше.

ПЕРЕСИТИЛИСЯ ТА ІНШЕ

Ми переситилися. Може не всі, але більшість. Мені спала в голову ця думка, коли запримітив, як недбало колупався Григорій у коробці з йогуртом. Йому, бачите, вже йогурт не смакує! В Україні, він би ще подумав купляти чи ні... Може й не купив би — у нас це надто дороге задоволення, а тут, халява — можна й повипендрюватися. Що там Григорій! Юрій, вчора принципово вилив кокаколу в помію — бачите, закрутка йому не сподобалася. Здуріти можна. Ще пів-року тому, лопали б все без розбору.

Я, чесно кажучи, недалеко від цих вередунів відійшов, але — по-порядку. На неділі, Михайло та Максим, через водія передав нам привіт з Аждоду і чималий ящик з мандаринами. Каже — вони вже на них дивитися не можуть, не те, що їсти. Ми, в свою чергу, відправили їм ящик йогурту. Зверху, ще й купу банок з пепсі та кокаколою наклали.

Водій, розповів про життя-буття аждодівців. По-

селили їх неподалік від міста — у кібуці. Це таке ізраїльське село, типу радянських колгоспів. За тим селом, куди не повернись — сади й сади. Наліво підеш — апельсини, направо — мандарини. Трохи далі — грейпфрути. І не така кислятина, що у нас продають, а мед. Та це — ще не все. Нещодавно хлопці приохотилися до інжиру. Нажерлися так, що, два дні з туалету не вилазили. Тепер, на нюх оті всі — фрукти не переносять... (почули б таке в Україні).

До речі, ми спочатку теж, накинулися на мандарини, а потім наші — говнюки, навіть у футбол ними грали. Я до футболістів не приєднався — несолідно, але згодом, вже не хапав з ящика яку попало, довго порпався — шукаючи спілішої (і як це називається?).

Взагалі-то, нам стало легше. Теперішнє життя не йде ні в яке порівняння з першими місяцями в країні. В зв'язку з тим, що нас поменшало — коло плитки вже немає вранішньої товкучки, а значить можна якусь зайву хвилину подрімати. Та й на роботі, нарешті, почали цінувати, адже ми зробилися неабиякими спеціалістами. Якщо, у перші місяці, могли ледве три-чотири стовпи змонтувати, то зараз десяток — злегка.

Що-до справ на фронті кохання, то тут проблеми залишилися — брехати не буду. Головна причина, напевне — наша українська ментальність. Поясню: хоча наші жінки бувають "не мед", але у місцевих, чесно-кажучи, забагато волі і незрозумілого, при-

наймні мені, гонору. Не буду, та й не хочу аналізувати, але з ними — нелегко. Просто кохатися — це одне, а коли процес продовжується до чогось серйознішого — відбуваються такі заморочки, що краще б нічого і не починалося.

Таке палке кохання, було і в Юрія — таке кохання!! Тільки й мови було, що про Віолу. Кожну вільну хвилину використовував, щоб зустрітися, помилуватися. Тепер він зробився, ну, дуже зайнятим (для Віоли). Коли вона в конторі, у нього здоровенна тека з купою паперів під пахвою і завжди кудись поспішає. Хазяїн задоволений. А дівчина ходить з мокрими очима.

— Заходила Віола вчора до Хаїма, — ділився ввечері зі мною Юрій. — Не знаю, про що говорили, але виходячи, так грюкнула дверима, що стіни затряслися. Пройшла мимо — навіть не зупинилася. Ще й, зі злістю глипнула на мене. Уявляєте, Петровичу, навіть з ненавистю! Це ж треба!... Видно, від кохання до ненависті у місцевих дівчат один крок... — Юрко на мить задумався. — А може, подумала, що я хазяїна підмовляю проти наших відносин? Хоча, кому, як не їй відомо, що бізнес у Хаїма — на першому місці. Це при тому, що він їй, якийсь там — двоюрідний дядько. — Юрій замовк. За хвилину — посмикав за простирадло. І продовжив, немов виправдовуючись, — Хаїм, із самого початку був проти наших відносин. Віола, якимось, проговорилося...

— А далі, що? — позіхаючи, лише заради ввічливості, запитав я.

— А далі... — Юрій замислився... Я знову почав

дрімати. Але він вже не міг зупинитися: — Уявляєте! Позавчора зателефонувала Ніна!... Жде не діждеться мене в Білій Церкві. Кажу: — ну, ти даєш!... Гадав — заміж давно вийшла... Дурненький — відповідає, — не зустріла я кращого за тебе... Уявляєте, вона не зустріла... Не зустріла!...

Що я міг йому сказати? Лише те, що він укотре, підтвердив мої роздуми відносно кохання до місцевих і нашої ментальності.

— Ну й славно. Але ж, нам завтра на роботу...

Юрій вибачливо-щасливо підвів руки догори.

— Засинайте Петровичу! І нехай вам присняться найпрекрасніші сни!

"Дай Боже", — подумалося мені крізь дрімоту.

ЩЕ ПРО КОХАННЯ

З коханням на цей час, у мене було не набагато краще, ніж у Юрія. Не те, що я зовсім охолов до Ханни, але з кожним разом все з більшим небажанням, котив я на своєму двоколісному коні до знайомого двору. Особливо, після того, як довідався про неможливість оформити наші відносини. Існувати на пташиних правах з непередбачуваною жінкою, мені було зовсім не з руки. Міштара в Ізраїлі працює чітко. Сварка, чи розбрат у сім'ї міг закінчитися відправкою на батьківщину. Судячи з характеру та темпераменту Ханни, це могло статися в будь яку мить.

Краще відпрацюю рік і, без проблем залишу країну.

Буду до кінця відвертим — напевне, вогонь, що палав між нами, якщо не згас, то ледве тлів. Думаю, Ханна не буде проти припинення зносин, які поволі ставали звичкою. (Напевне, ми застарі для довготривалого вогненного кохання). Так я помислив і на кілька тижнів припинив відвідувати жінку. Чи не головною причиною для цього, стало ще й несподіване відрядження до Легавіму — сусіднього з Бер-Шевою містечка.

Ми працювали там удвох з Яковом. Підсобника за непотрібністю, перевели до іншої бригади. Видно, мені долею покладено, прожити в Ізраїлі поряд з мудрим, досвідченим і вірним у дружбі чоловіком — хоча зі своїми "блохами". (А в кого їх не має. Думаєте у вас?) До його жлобства, відносно грошей, звички гребти все під себе, я врешті при звичаївся і майже не звертав уваги. В усьому іншому він нормальний. І це мене влаштовувало.

Роботи було багато. Щоб не мотати три десятки кілометрів туди-сюди, нас поселили у Легавімі (там якраз були два напівпорожні вагончики з сякими-такими зручностями). До подібних "зручностей" ми вже звикли тому проблем у побуті не було. Найголовніше — не треба підійматися затемна; щоб зібратися, приготувати їжу та поїсти, а потім, ще долати оті кілометри.

Палило тут ще більше ніж у Бер-Шеві та інших місцях, де ми до цього працювали. Адже Легавім

розміщений у котловині, яка немов велетенська лінза вбирає сонячне проміння. Знову, як на початку перебування в Ізраїлі, ми встигали по кілька разів на дню, змокрити від поту й висохнути. Знову брали на роботу по кілька дволітрових пляшок льодяної води. У мене навіть зуби почали боліти від того льоду... Не дивлячись на спеку, ми гнали монтаж у скаженому темпі. У далекі радянські часи, на батьківщині, напевне, отримали б кожен по "Герою труда". В Ізраїлі ж, "чік-чак" було звичною справою. Проте нам було не до аналізування — просто, хотілося скоріше залишити цього спекотного котла.

Якось, під час роботи, балабай, залишивши авто з кондиціонером, підійшов до мого стовпа і неголосно, бо вихований, почав:

— Петре, як вам сказати... До мене недавно підійшла жінка, каже ваша знайома. Назвалась Ханною... Розпитувала про вас.

— І що ви їй розповіли? — мені було трохи смішно від його ніяковості.

— Ну що... Розповів де ви зараз працюєте. Поясвив, що в нас запарка з роботою. Вільного часу немає. А що, не треба було?

— Якраз треба. Дуже добре, що ви їй розповіли. А вона що?

— Передала привіт і просила, коли повернетесь, щоб прийшли у гості.

— У гості..., — мені зробилося навіть трохи сумно. (Ти ба, лише в гості). І це, після того, що між нами було... Проте, я не видав своїх почуттів. Подякував, і пообіцяв завітати до жінки.

— Шо він з тобою за секрети розводив, — запитав Яків, коли Михайло відійшов.

— А нічого, сватає мене за Ханну.

— Тьху, а я думав, за гроші балакали...

Яків був у своєму репертуарі.

ВИБРИКИ ПРИРОДИ

Непередбачувана, немов жінки Ізраїлю природа, підкинула нам випробування на міцність, і не одне. Ще при завершенні робіт в Легавімі, на нас звалився буран. До тієї днини, я не знав, що воно таке — бо це виплодок пустелі. Що вам сказати?... Враження, немов вас накрыли з головою рядном, з якого рік не витрушували пилюгу. Потім, всю оту мерзоту почали струшувати. Що цікаво: пилюги не видно — до того дрібна. Але навкруги, починаючи від неба — все темно сіре. На зубах хрускотить. В ніс і очі залазить... Дихати нічим... Місцеві навіть на двір не виходять, а якщо виходять — Надягають захистні окуляри і респіратори. Само-собою, для нас респіратори не передбачені, а тим паче захистні окуляри. Ми не повинні працювати при таких катаклізьмах, от і все. Але ж, ми — витратний матеріал... Навіть балабай-Михайло, наступив на горло своєму толерантному ставленні до нас.

Того ранку він, якось нерішуче вийшов з авто

(з дружиною та двома дітьми Михайло проживав у Бер-Шеві). Довго струшував пилюгу біля порогу. Скинув окуляри і респіратор... Потім поклав до рота кілька пігулок і запив зі склянки. Нарешті, зі страдницьким виразом на обличчі, підвів на нас очі.

— Шановні Петро і Яків, вибачайте, але залишилося два дні. Після них, Хаїм, почне відрізати в мене по яйцю кожного наступного. Що будемо робити?

Ну, як ми могли підвести свого доброго балабая... Не чекаючи додаткових пояснень, заходилися збиратися. Носа й рота, затулили вдвоє згорнутим рушником, а очі, нехай вибачають — перекліпають. І, подалися до стовпів.

Як ми відпрацювали, одному Богу і нам, відомо. Матюки, плювання від пилюги, бо рушники виявилися ненадійним захистом. А ще — рясними сльозами вмивалися, бо очі різало немилосердно. Аби хто почув та побачив ту працю... Балабай трохи покрутився біля нас. Плював, навіть будучи у респіраторі, а потім зник. Ми навіть не помітили коли. Та й, користі від його присутності не було. Інструментів для монтажу, все одно не мав, чим би допоміг...

Ми, таки змонтували решту клятих стовпів, виконавши без обіду дводенну норму. Увечері, зрозуміло, ледве допленталися до вагончика.

— Бляха-муха, якщо сьодні не здохну, то сто років проживу, — хрипів Яків, раз-по-раз плюючись та струшуючи пилюгу з куртки.

Я був цілком з ним згоден. Від стресу викликаного бураном та перевтомою, не хотілося ні їсти, ні пити. Завалитися у постіль і вклякнути там навіки...

— Шановні, глибокоповажні панове! Поздоровляю і дякую! — піднесено заговорив балабай після доповіді про зроблене. Він заходився допомагати роздягтися. (Ви б тільки бачили, як він біля нас метушився! Видно, не даремно казав про відрізання яєць). — Я просто зобов'язаний був приготувати святкову вечерю. Ось, будьласка!

Ми подивилися на стіл і втома майже відступила. Навкруг пляшки доброї горілки розмістилися тарілки з паруючим супчиком(що нам після пилюги, потрібно було в першу чергу), а поряд: салати, копчена ковбаса, нарізка, твердий сир... Ну балабай! Таки нам з ним пощастило...

Другого дня ми відсипалися на промзоні — Михайло випросив у хазяїна, що нечувано, вихідний посеред тижня. Хлопці спочатку заздрили, але дізнавшись причину несподіваного відсипного, навіть поспівчували.

А ізраїльський клімат продовжував свої вибрики. За два дні, над Бер-Шевою з'явилася велетенська чорна хмара. Потім, з неї посипав град, та який!... До цього дня, принаймі мені, такого не доводилося бачити — майже з куряче яйце.

Ну й, наробив-же він шкоди!

— Ви тільки погляньте на мою машину! — горював Михайло. — Як можна тепер відрихтувати оці вмятини? А побите скло!... Я ж, не віддав за неї ще гроші до банку...

Трагічні наслідки градової атаки ми бачили, коли їхали на роботу. Адже багато з городян, щоб не ходити до віддалених гаражів, залишають автомобілі на вулиці — поряд з місцем проживання.

Нас лише радувало, що такі прикрі випадки були нечастими. Незабаром мав розпочатися сезон дощів. Поки-що продовжувалася звично-спекотна погода.

ПРИЄМНІ НЕСПОДІВАНКИ

Якось, посеред тижня, я ліг подрімати після роботи. Не те, щоб надто був втомлений. Просто, того вечора, нічого окрім відпочинку не планував. Я вже навіть задрімав...

Ліжко несподівано затряслося.

— Петровичу! Підіймайся!... — збив дрімоту, противний голос Григорія. — Ти, що — старий пердун, на молоденьких вже перекинувся йоли-пали?!

"Якого чорта. Що він меле" — ще сонний, я сів на ліжку і, у дверях побачив молодшу дочку Ханни — Сару.

— Шалом! Маніш-ма! — звичним в Ізраїлі вітаням привіталася Сара з порогу. Обвела зацікавленим поглядом кімнату. Запримітивши мене, підійшла до ліжка і опустила поряд. Потім, рвучко обійняла і чмокнула в щоку.

Григорій від побаченого, аж осів на стільця.

— Ні хрена собі, йоли-пали! Вона його ще й цілує!...

Побачивши звернені на дівчину захоплено-зацікавлені погляди, та боячись, щоб присутні не лягнули зайвого бо народ прямий, як стовп, я підвівся і підхопивши попід-руку, повів її назовні.

— Ну й цицьки!... А срака-а?!... — почув навздогін, захоплений голос Григорія.

Потім вигук Якова:

— Тю, дурний! Вона ж йому, як дочка!

Сара й справді, у свої чотирнадцять вже повністю сформована: така-собі юна жіночка. В Ізраїлі, це звичне явище, не знаю, чи причиною того спекотний клімат чи генетика. При гарненькому обличчі з жагучими, маминими очима і ладній статури, їй сміливо можна було дати всі вісімнадцять.

На дворі, дівчина продовжувала з цікавістю оглядати все навколо: на мотузок з сохнучими речами, на хирлявеньке деревце, невідмої породи, яке ми постійно поливали, в надії, колись отримати тінь...

— Це тут ти живеш?

— Як бачиш...

На моторолері, що стояв неподалік, боком приломився худорлявий юнак.

— Це мій хлопець — Фіма, — усміхнулася Сара і одразу посерйознішавши, додала: — Оце, полаялася з мамою і вирішила тебе відвідати, бо скучила...

Ми сіли на довгу лавку, під стіною приміщення.

— Чому, не приходиш до нас? Мені без тебе нудно, — продовжила дівчина. — Позавчора приїхав

якийсь дядько. Мама каже, що то брат — двоюрідний. Я його, раніше не знала й не бачила. Та й знати не хочу — не сподобався мені той брат, і все! — Обличчя Сари зарожевіло. — Поясни, для чого тоді їй у спальні гицялки влаштовувати, якщо він брат?... Я їй так і сказала, а вона за те — ляпаса... — Великі, вологі очі, дивилися не по-дитячому запитливо: — Ви що, вже не любите одне одного? А я до тебе звикла... Чесно. Я б хотіла, щоб у мене був такий татко. З тобою просто й не нудно. Чесно...

— Ти славна дівчинка — Саро. Мені теж хотілося б мати таку дочку, — я задумався, шукаючи простих і зрозумілих, для неї, ще дитини, хоча й з дозрілим тілом, слів. — Розумієш, у дорослих, все набагато складніше...

— Та все я розумію, не мала-а!... І те, що ти не житель країни, і те, що ти не іудей!... — Вона схлипнула. Потім, очі знову засяяли надією: — А може якось можна все облаштувати?... Щоб ти був з нами?...

Я, обійняв її за плечі і притис до себе.

— Саро, дівчинко, давай трохи зачекаємо. Час великий лікар... Головне — я не проти, жити з вами. Але ж, є ще й мама, і... той, новоявлений родич...

— Я розумію... — погляд її спалахнув. — Ось, я їм влаштую... А потім, будь-що-буде...

Ми ще трохи посиділи. Прощаючись, дівчина запитала:

— Можна. Я ще приїду до тебе? У мене, останнім часом, дуже смачне печиво виходить, я тобі привезу...

— Безумовно, приходь, я завжди радий бачити

тебе, — щиро сказав я.

...Той день, виявився до краю наповнений приємними подіями. Ледве поїхала Сара, як до приміщення ввалився Суля.

— Що, дітки, не чекали! Ви повинні вже звикнути, що Сашко завжди приносить з собою щось цікавеньке!... Отримуйте! — він широко розвернувся до виходу, і за мить, виставив поперед себе... Василя!

Від радісної несподіванки, у кімнаті спочатку настала тиша, яку порушувало лише шелестіння вентиляторів. Потім, всі кинулися до славного чоловіка з Чернігівщини. Що там було... Де хто навіть просьлюзився (зізнаюся, серед них був і я). Посипалися запитання... Обмацували, м'яли, ще не вірячи, що це дійсно Василь. Чернігівчанин, зі сльозами на очах від такої зустрічі, щасливо усміхався. А Іван, від повноти почуттів, навіть ухопив його на руки.

— Бля! Послухай, ти як пушинка. Там що, зовсім не кормлять?... Нічого, ми тебе швидко приведемо до норми.

Заради такого випадку одразу взялися організувати стіл. До пізньої ночі сипалися запитання, а Василь розповідав...

Найголовніше, що я зрозумів з його відповідей: якби не зустрівся йому на хімзаводі земляк — алім з Чернігівщини, який працював майстром, не бачити нам Василя. На заводі відбувалося все, про що розповідали ті, хто на собі спробував тієї хімії. І вигортання лопатою агресивних відходів, і чищення величезних баків без протигазів. З тих баків, взагалі, людей виймали напівживих. Багато ще чого

розповів того вечора, наш славний товариш... Ми слухали його розповідь і горілка навіть не брала нас від усіх тих страхіть. Власне я, майже до ранку не міг заснути, переповнений враженнями від почутого. Само-собою, другий день пройшов, як у тумані, але радий за Василя, я не жалкував — ще відісплюся...

Життя наше у спекотній країні продовжувалося.

Після короткого відпочинку Василя направили у нашу невеличку бригаду. Григорій давив, щоб Йося попросив Василя до них, але в хазяїна свої плани. Як, я вже розповідав, нас у Бер-Шеві залишилося небагато : бригада Григорія — у якій працював Іван та наша. Іван, до речі, майже припинив пити. Лише іноді, маленьку чарку та келих пива, і то "за компанію". Не знаю, може, це на нього так місцевий клімат подіяв (а може від зустрічі з вербою)?

До Ханни я не ходив. Та й не кортіло. Майже рік на віддалі від батьківщини, змусив багато чого переосмислити з прожитого. У телефонній розмові з дітьми навіть натякнув, що засумував не лише за ними та онуками, навіть за дружиною. На це вони відповіли, що мама, частенько цікавиться, як мені тут живеться. Вона, виявляється, дуже турбується про моє здоров'я, адже тут і клімат не такий і їжа зовсім інша, а в мене давній гастрит. Останнім часом і мною оволодівають думки: може ми помилку зробили, що розлучилися?

Як і обіцяла, якогось дня в дверях об'явилася сонячна Сара. Хлопці її зустріли мов давню знайому,

навіть Григорій стримався від зауважень. Дівчина пригостила присутніх печивом власного виробництва і ще більш розквітла від безлічі похвал. Потім, вже наодинці зі мною розповіла, що їде до Тель-Авіву. — "Буду навчатися у коледжі разом із сестрою, бо з "тими" вже не сила... Уявляєш: той бик, почав до мене чіплятися... То за попу вщипне, то за груди... Я йому, одного разу заїхала по пиці... Але ж він такий здоровий... Мама не буде поряд — що хоч зробити може... Нехай вже вони самі поміж собою розбираються".

Після уходу Сари, Григорій таки не стримався, але по-доброму.

— Знаєш, Петровичу, я оце роздивився... Ця дівчина, ну копія — ти. Признайся чесно: років отак з п'ятнадцять тому, випадком не побував у Ізраїлі?

— Йди до біса, — відказав тоді я, але, зізнаюсь чесно, в душі пожалкував, що ця добра дівчина, не моя дитина.

...Нарешті в Ізраїлі настала зима. На дворі, майже цілодобово ллють дощі. Балабай Михайло розповідав, що якогось року навіть сніг випав. Щоправда, він полежав лише з ранку до вечора, але радості дорослим та малечі приніс невимовної: гралися у сніжки, ліпили снігову бабу, пробували навіть з гірки покататися, але для цього не вистачило снігового покриву.

Для нас тут зима — не зима. На шабат, іноді їзди-мо до моря. Вода теплюща — бо це Середземне море.

На дворі майже плюс двадцять, бува й вище. Місцеві ходять у теплих куртках і накидках. Дивляться на нас, немов на виставу в цирку: як це можна, у "такий нестерпний холод" купатися?! А нам хоч би що...

Незабаром, проживання наше в Ізраїлі завершується, а далі, в кожного своя доля.

ЗАМІСТЬ ЕПІЛОГУ

Після поїздки до Ізраїлю, невпинно збігає час. У кожного з героїв моєї розповіді, на подальшому життєвому шляху, сталося безліч подій. Впевнений: про це можна написати книгу, і не одну. Та це, залишимо на потім.

Якогось дня задзвонив телефон. На ту мить, я щось майстрував і був не дуже задоволений, що відволікають. Довгенько не брав слухавки — думав залишати у спокої. Але телефонував настирливий. Довелося взяти.

— Привіт Петрович! Впізнаєш?

— Не впізнаю. Що треба?

У сліхавці загиготіло.

— Ох, старий. Не минуло й року... Невже склероз так швидко прогресує?

Тут, до мене щось почало доходити... Але...

— А ну, зізнавайся, хто говорить, бо кину слухавку! — пригрозив, щоб припинити зайві балачки. І чоловік здався.

— Не кидай, не кидай — дзвінок дорого коштує! Краще поздоров мене! Я таки осідлав місцеву і жєнивсья. Тепєр Ізраїль, як у тїй піснї співаєтьсья — мїй рїдний край, моя земля... Клятий Днїпропетровськ довго щє на мене чєкатимє!...

— Максимє, щє ти?!

— Виходить склероз щє не зовсім тебе ухопив, — засміялось на тому боці дроту.

Чоловікові "колючці", таки довелось потратити-сья, бо довгєнько розповїдав про мандри й пригоди. Як виявилось, у нього була заповїтна мрїя — залишити-сья на постїйне проживання в Ізраїлі. (От втаємничєне стєрво — жодного разу навїть не натякнув, хоча кїлька мїсяцїв працювали в одній бригаді й начєбто товаришували)! Щоб здїйснити мрїю, чоловікові довелось дременути від хазяїна, якраз коли працювали в Аждодї. Пам'ятаю (з розповїдї Сулі), Хаїм мало не луснув зі злостї — адже заробїтчєнам, пїсля завершення контракту, не дозволялось проживати в країні. В протївному разї, Хаїму доводилось сплєчувати чималий штраф.

Максим яскраво, з примовками розповїв про знайомство та одруження з мїсцевою жїнкою (Для такого випадку, навїть відшукалось в його родинї єврейське корїння). Завершилось розмова моїми поздравленнями та побажанням прожити у мирї й злагодї з дружиною. Побажав також вилїкувати його застарїлий сколіоз, адже ізраїльська медицина набагато випєредила нашу. Ми навїть домовилисья

час від часу телефонувати один до одного. (Напевне перебування поряд у спекотній країні, таки, зріднило нас)...

Та не лише ми з Максимом зріднилися, бо ще через пів року мене запросив на хрестини Володя з Білої Церкви. Виявляється, з поверненням до дому, Володимир від душі, задовольнив ненаситне чоловіче бажання(щоправда вже з дружиною). Результатом того був, гарненький малюк. Безумовно, я поїхав, адже бути хрещеним батьком почесно. Та й куму, за словами Володі, вибрали симпатичну...

Від Володимира я дізнався про несподівану загибель Григорія. Виявляється, навіжений всі отримані гроші вклав у якийсь ризикований бізнес і прогорів. Не довго думаючи, нахраписто, у своїй манері, взявся повертати кошти... Результат не забарився: якогось ранку, його знайшли мертвим в річці Рось, що протікає через Білу Церкву.

Багряно чубий Юрій, з дружиною Ніною подався до Києва. У нього проблем немає — бо розумний. До того ж, за спиною має крутого батька-бізнесмена. Юрій чи купив, чи організував будівельну фірму і щось будує в столиці. З Володимиром не спілкується. Той охарактеризував це двома словами — "заїлося стерво".

У мене все нормально. Синові квартиру купив. Само-собой: щоб довести її до ладу, довелося на місяць закотити рукава. Та я не жалкую. На те ми й батьки, щоб допомагати дітям — поки є сили та здоров'я.

З розведеною дружиною, трохи подебатувавши,

вирішили зійтися. (Очевидно, якісь почуття, ще залишилися). Зіграли навіть щось подібне до мінівесеїлля. Ото вже: примовками і жартами діти відвели на весіллі душу. Моя — темпераментна дружина, слухаючи, лише бурчала: "Смійтеся, смійтеся, тільки щось піде не по-моєму, знову розведуся"!

Отак і живемо... Та сюрпризи на тому не скінчилися:

Якогось літнього вечора, пролунав дзвінок від входу. Цікаво, кого ще принесло? (подумав я, бо дітям, про всяк випадок, зробив ключі. Знайомі ж, заздалегідь телефонують про відвідини).

Відчиняю двері і... Хто б ви думали? Ніколи не здогадається!... У дверях стоїть, з широкою усмішкою на всі вставні зуби, власною персоною — Яків. Від несподіванки, я мало не впав. Товариш по заробітках, нахабно відсторонивши мене плечем, простує до приміщення. Звільняє в кухні руки від двох чималих пакетів, і лише тоді кидається обійматися. Ми міцно обіймаємося і, просльозившись від надміри почуттів, цілуємося.

— Не чекав, стерво?! — задоволено вигукнув Яків. — А я прийшов!

— Бачу, що прийшов! — стискую його в обіймах.

— Де ж це ти, стариган, стільки літ ховався? Жодного разу не повідомив про себе!

— Розкажу — не повіриш.

На ту мить, якраз прийшла дружина. З одного погляду, зрозумівши, хто до нас завітав, швидко приготувала на стіл. Не буду перераховувати, що було в пакетах, але наш стіл несподівано став схожий на різноманіття бер-шевського (у кращі часи). В центрі столу Яків урочисто розмістив.., пляшку гавайсько-

го рому в густому оточенні... йогуртів! Пояснив: "Це, щоб Ізраїль згадав". Хотів я йому сказати, що болячки не дають забути тієї поїздки, та стримався.

Закусивши після першої чарки, Яків із втаємниченим виразом на обличчі, засунув руку в кишеню. Потім, широким жестом, поклав на стіл невеличкий згорнутий прапорець і гордовито глянув на мене.

— Розгорни!

Я виконав наказ і...

— Ох, ти ж, негідник! То ти, таки побував у Штатах?!

— Еге ж. Кілька місяців, тому, повернувся.

Його розповідь: це було щось! Не можу стриматися, щоб хоча коротко не переказати. Адже мрії та збирання грошей так і залишилися б мріями, коли б не випадок. Щасливий чи нещасливий — судити вам.

Гарненька двадцятирічна дочка Якова працювала в одному з ресторанів Києва офіціанткою. Далі, ви вже, напевне, здогадуєтеся: Одного разу, туди завітав американець і був заворожений україночкою. Після десятого відвідування, він запропонував дівчині: руку, серце і Америку. Потім, все відбувалося прозаїчно. Через два роки, надійшло зі Штатів запрошення. І Яків, нарешті, здійснив свою заповітню мрію.

— Що тобі сказати, — після третьої чарки, трохи затинаючись, розповідав чоловік. — Америка — не Україна. Пожив там три місяці... Але, так і не зміг їх зрозуміти. У них в голові лише гроші! Я, все життя

заробляю: спочатку для себе, потім для сім'ї. Приробляв, де тільки міг, щоб поїхати до Америки. Там все чуже. Гроші та достаток для них на першому місці. — Яків гордовито обвів рукою стіл. — А от такого столу, як оцей, зроду-віку в гостях не побачиш! Поїхали до його родичів: на столі бутербродики, кава... Нарешті, зжалилися наді мною. Налили по наперстку якогось непонятного шмурдяка. — Яків сумно зітхнув. — Доньці там не "мед" — серцем чую. Але ж, двоє діток — куди подінешся. Зать, начебто, й не зобиджає, та все навколо чуже... Місяця не витримав там. Зібрав бригаду з земляків (нашого брата там вистачає), і заходився заробляти на дорогу. Можна було б попросити в зятя — не бідний. Але ж, бачив, як він за кожную копійку з Марійки звіту питає. — Яків схлипнув, та одразу взяв себе в руки. — Заробив, значить... Попрощався з Марійкою та онуками, і ось — я перед тобою.

— Відвів бажання? — запитав я зі співчуттям.

— На все остатнє життя, — Яків змовк на мить у задумі... — Тепер ось, Іванові треба допомогти. Занесло його аж в Чернігівську область. Пам'ятаєш душевного добряка Василя? На його сестрі оженився. Вже двійко дітлахів має. Скоро третє родить. — Лагідно усміхнувся. — Хоч тут, душа відпочиває. Василь не п'є і моєму не дозволяє — фермерами поробилися... Уявляєш: — взяли позику в банку і трактора й комбайна прикупили...

Після відвідин Якова, на якийсь час, мною заволоділи спогади. Так заволоділи, що не давали інколи

заснути: як нині ведеться в сімействі жагучої Ханни? Хотілося б, щоб на життєвому шляху її дочок, було менше, ніж у мами, перепон та вибоїн. А ще: не одноразово у пам'яті виникали образи трудяг — підсобників. Напевне, їм, особливо важко довелося відходити від спекотного заробітччанського року...

Згодом, думки заповнилися подіями повсякдення, бо в нашому житті свого клопоту вистачає. Минуле на невизначений час відсунулося в тінь.

Збігають місяці й роки. Міняються президенти і уряди. Та не міняються принципи існування українського народу, відмічені мною у прислів'ях ще на початку розповіді. Прикро: але, як не було порядку й згоди в державі, так і немає.

Не дивлячись на негаразди в Україні та невеликі сімейні статки, їхати на заробітки бажання немає. Надто довго довелося видихати наслідки від Ізраїлю. Лише на нові зуби та лікування шлунку, немало грошей пішло.

Але мрію маю... Як тільки розбагатію, обов'язково поїду! Може туди, може в інші екзотичні місця. Та лише на відпочинок, і тільки на відпочинок!

КІНЕЦЬ

ЗМІСТ

Криза давить.....	3
Де-що про себе.....	9
До відльоту.....	11
Приземлилися.....	16
Того ж вечора.....	18
Пристапаємо до праці.....	22
Втягуємося.....	27
Радійте - зарплата.....	28
На базарі.....	33
Не сумуй.....	37
Добрий араб.....	39
Детективи.....	42
Добре, коли добре.....	46
Вечірні підсумки.....	49
Кохання - страждання.....	51
Звивини долі.....	56
Спірне.....	61
Китайська кафешка.....	63
Знову араби.....	68
Пристрасть.....	74
Підсобники.....	80
Червоні ліхтарі.....	81
Нарешті.....	86
Ханна.....	91
Ой вербо, вербо.....	94
Переситилися.....	103
Ще про кохання.....	105
Вибрики природи.....	108
Приємні несподіванки.....	111
Замість епілогу.....	116

Літературно-художнє видання

Ге Орій

Петриченко Геннадій Васильвич

ТЕРПКИЙ СМАК РАЮ

РОМАН

Редактор Олександр Драндар

Коректор Вадим Петриченко

**РОЗДУМИ ТА ДУМКИ
ШАНОВНОГО ЧИТАЧА
ПІСЛЯ ПРОЧИТАННЯ
РОМАНУ:**